ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΒΥΡΩΝ

ΒΥΡΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΟΔΟΣ ΑΙΟΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ
ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΕΤΟΣ Δ'—ΤΟΜΟΣ Ε'.—ΦΥΛΛΟΝ 11.
20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1880.

ΕΚΑΣΤΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΤΙΜΑΤΑΙ ΛΕΠΤΩΝ 20.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Περὶ Θεσσαλονίκης Ν. Χαλκιοπούλου. — Περὶ Δαμαλισμοῦ Κ. Κυριαζίδη — Ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἂν πρέπει νὰ εἰσαχθῇ ἡ διδασκαλία τοῦ δικαίου εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα: Μ. Βρατσάνου — Γουσταῦος Φλαούβερτ: Ν. Πετρῆ. — Ἀρτεσιανὰ φρέατα: Σ. Κοκκόλη. — Παραφυλλὶς—Ἐν Δάνειον: Εἱμαρμένου.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Τὸ μνημεῖον τοῦ Βύρωνος περατοῦται μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐγκαινιάζεται ἐν τῇ θετῇ του πατρίδι ἐν τῇ ἠγαπημένῃ του πόλει Μεσολογγίου.

Ἡ ἐπιτροπὴ κατέβαλε καὶ καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συλλέξῃ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ μνημείου· δὲν μένει ἢ ἐλάχιστον ποσὸν συγκριτικῶς πρὸς τὰς ἀπαιτουμένας δαπάνας.

Διὰ τοῦτο μετὰ θάρρους ἀποτείνεται ἐκ νέου εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας ἐξαιτουμένη τὴν συνδρομὴν ὑπὲρ ἔργου ὅπερ θέλει πάντοτε μένει τεκμήριον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Αἱ συνδρομαὶ κατατίθενται παρὰ τοῖς κκ. Σ. Σκουλούδῃ ἐπιτίμῳ προέδρῳ τῆς ἐπιτροπῆς, Γ. Μεταξᾷ τακτικῷ προέδρῳ καὶ Θ. Ὀρφανίδῃ ταμίᾳ.

(Ἡ ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ μνημείου ἐπιτροπή).

ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΒΥΡΩΝ»
ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ
ΤΟΥ
ΛΟΡΔΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	1158
Δ. Σγούτας	»	224
Γ. Σκουζὲς	»	112
Π. Καλλιγᾶς	»	56
Μ. Ρενιέρης	»	56
Ξ. Κυριαζῆς	»	56
Α. Λύγερινὸς	»	56
Α. Σκουζὲς	»	28
Περ. Ζαρίφης διὰ τοῦ κ. Γ. Παχὺ	»	112
	Δρ.	1858

Σημ. — Αἱ ἄνω σημειούμεναι δραχμαί εἰσιν ἐκ τῶν τελευταίων συνδρομῶν, αἵτινες εἰσεπράχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐπιτίμου Προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς Κ. Στεφάνου Σκουλούδη καὶ τοῦ τακτικοῦ Κ. Γερασίμου Μεταξᾶ ὑπασπιστοῦ τῆς Α. Μ. Ἐννοεῖται ὅτι παραλείπονται ἐνταῦθα αἱ ἐκ προγενεστέρων ἄλλων ἐράνων δρ. δέκα χιλιάδες (10,000) αἱ μετρηθεῖσαι μέχρι τοῦδε κατὰ διαφόρους δόσεις εἰς τὸν καλλιτέχνην κ. Γ. Βιτάλην.

(Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐπιτροπῆς).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ὑπὸ
ΤΑΦΕΛΙΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Κάτοικοι τῆς πόλεως.

(Συνέχεια ἴδε ἀριθ. 10)

Ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πιθανώτατα τὴν Θεσσαλονίκην Ἕλληνες κατῴκησαν, αὐτὰ τὰ ἑλληνικὰ τῆς πόλεως ὀνόματα διδάσκουσι. Ἔρχονται τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς πόλεως, ἃ οὐδὲ τότε τοὐλάχιστον ὅτε Ῥωμαϊκὴ ἀποικία ἐνταῦθα ἦλθεν (ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Δεκίου) φέρουσι λατινικὴν γλῶσσαν, ἐκβληθείσης τῆς ἑλληνικῆς. Καὶ τῶν Φιλίππων τὰ νομίσματα οὐδέποτε ἀπέβαλον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μ' ὅλον ὅτι αἱ λοιπαὶ ἐν Ἑλλάδι ἀποικίαι τῶν Ῥωμαίων μετεχειρίζοντο πρότερον τὴν λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ νομίσματά των. Παραβ. Ἐκκελ. Δ. Β. Ν. Τ. 2, Σελ. 80. Τῶν Θεσσαλονικέων ἢ μᾶλλον τῶν θερμαίων τὰ νομίσματα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Μακεδόνων, δυσερευνητότερα ἢ τὰ τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ βασιλείου εἰσίν. Παραβ. Τιτθμάνου βιβλ. ἔκθεσις τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Darstellung der griechischen Staatsverfassungen. Λειψ. 1822. Σελ. 395. Ὑπάρχει μὲν νόμισμα, φέρον ἐπὶ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐπιγραφὴν Κασσάνδρου μὲ Ἀθηνᾶς κοριστίδος κεφαλήν, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου Θεοσαλονίκη. μεθ' ἵππου καταθέοντος, μὲ ῥόπαλον χρυσοῦν. Παραβ. Ἐκκελ. προμνησθὲν χωρίον τομ. 2 σελ. 115. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα Θεσσαλονίκης ἀφορᾷ τὴν γυναῖκα τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου ὄχι τὴν πόλιν. Ἀλλὰ νομίσματα τῆς πόλεως (ἐὰν τῷ ὄντι τῆς ἡμετέρας πόλεως εἰσὶν) αὐτοκρατόρων τινῶν Βυζαντινῶν καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πάτρωνος τῶν Θεσσαλονικέων εἰκόνας καὶ ὀνόματα φέροντα ἐν τῷ γεωγρ. μέρει σελ. 135 ἐκθέτομεν. Νῦν ἴδωμεν τὴν τύχην τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης παρὰ Θεσσαλονικεῦσι κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Περὶ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου τοῦ Χρ. αἰῶνος κατωτέρω θὰ εἴπωμεν ἐπειδὰν κατέλθωμεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Δεκίου αὐτοκράτορος. Περὶ δὲ τοῦ ἕκτου καὶ καθεξῆς αἰώνων, ὅταν τοὺς πολέμους τῶν Θεσσαλονικέων κατὰ τῶν Ἀβάρων καὶ Σλάβων ἀναφέρωμεν· ὅτι ὅμως πρωτεύοντες τῆς πόλεως κάτοικοι καὶ τὸν δωδέκατον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα Ἕλληνες ὑπῆρξαν, διδάσκει ὁ Εὐστάθιος Μητροπολίτης, οὗ τινος αἱ Ἑλληνιστὶ γραφεῖσαι καὶ ἐκεῖ ποιηθεῖσαι ὁμιλίαι οὐ μόνον τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἀλλὰ καὶ τὴν λαμπροτέραν σπουδὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐκείνης μαρτυροῦσιν. Ἡ Θεσσαλονίκη, ὡς οὐδέποτε ἠφανίσθη, οὕτω καὶ ὑπὸ τοὺς Τούρκους δὲν ἔπαυσε τοῦ νὰ ἦναι πόλις ἑλληνική, καί τοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἐλαττωθέντος ἢ καὶ αὐξηθέντος ἀναλόγως τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἄλλων περιστάσεων. Εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν διετέλει καὶ ἡ ὅμορος Χαλκιδική, χώρα εὐρεῖα, ἥτις καὶ αὐτὴ λείψανα τῶν Ἑλλήνων, λέγεται, ὅτι εἶχεν (Κουσυνερὴς ἐν προμνησθέντι χωρίῳ τόμ. 2 σελ. 134)· ὅτε τὴν βόρειον πλευρὰν Θεσσαλονίκης, ἤτοι τὴν ἀρχικὴν Μακεδονίαν, ὡσαύτως τὴν χώραν τὴν Στρυμονικήν, δηλ. ἀνατολικὴν πλευρὰν, κατὰ τοὺς δέκα τελευταίους αἰῶνας Σλάβοι Βούλγαροι καὶ ἄλλοι βάρβαροι ἐκράτησαν, Παραβ. Καμηνιάτην ἐν ἱστορίᾳ τῶν Σαρακηνῶν. Κεφ. 7. Τζέτζης χιλ. 10. ἱστορ. 316, 185 καὶ ἑπομ, Κουσυνερὸς ἐν προμνησθέντι χωρίῳ τόμ. 1 σ. 52.

Ὅτι πολλοὶ Λατῖνοι, ἀφ' οὗ ἡ Μακεδονία μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀνδρίσκου καὶ Ἀλεξάνδρου ἤρχισε πληρέστερον νὰ ὑποτάσσηται εἰς τοὺς Ῥωμαίους 149 π. Χ. ἐζήτουν τὰς χώρας ἐκείνας ὡς ἄλλας ἐπαρχίας, οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ, ὅστις καὶ τοῦ Κικέρωνος τοὺς λόγους δὲν ἐξήτασεν. Ἐδοκίμασεν ἡ Μακεδονία, ὡς ἄλλα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας μέρη, τοὺς τελῶνας τῶν Ῥωμαίων, ἐμπόρους καὶ ἀκολούθους τῶν ἀνθυπάτων ἀπερχομένων εἰς τὰς ἐπαρχίας· ὅτι ἡ Μακεδονία καὶ αὐτὴ ἡ Θεσσαλονίκη ἐλυμάνθη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων Ῥωμαίων ὁ κατὰ τοῦ Λευκίου Πίσωνος ἀνθυπάτου τῆς Μακεδονίας λόγος τοῦ Κικέρωνος διδάσκει Κ. 17,34, 35· μαρτυρεῖ δὲ τὸ τῷ 15 ἔτει μετὰ Χρ. ἐκδοθὲν ψήφισμα τῆς συγκλήτου, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Τάκιτος εἰς τὰ χρονικά του 1, 76. Ἔδοξε ἵνα ἡ Ἀχαΐα καὶ Μακεδονία, ἐλάττωσιν φόρων ἱκετεύουσαι ἀνακουφισθῶσι ἐν τῷ παρόντι τῆς ἀνθυπατείας καὶ παραδοθῶσι τῷ Καίσαρι. Ἀποικία Ῥωμαϊκὴ τὸν τρίτον αἰῶνα μεταβᾶσα ἐκεῖ, πῶς διέθεσε τὴν πόλιν, ἐφεξῆς θὰ ἴδωμεν.

Μεταβαίνομεν εἰς ἄλλους κατοίκους τῆς πόλεως, ἂν καὶ οὗτοι ὄχι ὡς τέλειοι πολῖται κατεῖχον μέρος τι τῆς πόλεως κατὰ τὸν Μεσαιῶνα. Οὗτοι εἰσὶν ἔμποροι Ἰταλοὶ τῶν ὁποίων ἡ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ χρόνου ἐκείνου ἐμπορία ἐξ ἄλλων συγγραφέων γνωστή· Κίνναμος ἱστ. βιβλ. 6, 10, σελ. 282 ἐκδ. Βόνν.) πληρέστερόν τι τόρα δηλωθήσεται. Καὶ πρῶτον μὲν θὰ δηλωθῇ ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, τὴν Πέραν, μέρος τι τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατῴκησαν. Ἦσαν πλέον τῶν 60,000 ὅτε Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς, λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μέγαν ἐκείνων, τῶν συμμάχων δηλονότι τὸν τοῦ Ἀλεξίου, φόνον ἐποίησεν ὀλέθριον εἰς τὸ Γραικικὸν κράτος ἐν ἔτει μ. Χ. 1182· ὅρα τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ Εὐσταθίου περὶ ἁλώσεως Θεσσαλονίκης ὑπὸ Νορμανῶν κεφ. 28 καὶ ἑπομ. (πόνημα 5. 275. 29 καὶ ἑπομ.) Κατῴκουν ἐνταῦθα Βουργέσοι· ἐπὶ τίνι δικαιώματι δὲν ἀναφέρει περιπλέον. (Κίνναμος ἐν προμνησθέντι χωρίῳ Δουκαν. γλωσσαρ. ἐν λέξει). Καὶ οὐδόλως ἤθελεν εἶσθαι ἀμφίβολον ὅτι ἰδία τάξις ἐξωτερικῶν ἐπισήμων ἐμπόρων, καὶ δὴ καὶ Ἰταλῶν ὑπῆρξε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὡς μεγάλης ἐμπορίας ἀσκουμένης κατὰ τὸν Μεσαιῶνα. Ἀλλ' ἔλειπον ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ πράγματος. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Εὐσταθίου διήγησις. Προμνησθὲν χωρίον κεφ. 72. σολ. 290, 25, ἐξ οὗ ἐννοεῖται, ὅτι ἐκεῖνοι ἴδιον μέρος τῆς πόλεως κατέσχον, ὡς νῦν ἔτι, Παραβ. ὅσα ἐν τῷ γεωγρ. μέρει τῆς διατριβῆς περὶ τῆς κώμης ἐκείνης ἐξεθέσαμεν (2 168 καὶ ἑπομ.) λέγει δῆλα

ὁ Μητροπολίτης ἐν προμνησθέντι χωρίῳ : ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς Βουργεσίους Πύργου. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἰδίου χωρίου τῶν μετοίκων τούτων Λατίνων ἔδ. κατωτέρω.

Ἐκτὸς τῶν ἄρτι μνημονευθέντων ἐμπόρων, ἔρχονται ἕτεροι, οἱ Ἰουδαῖοι, λέγω, εἶτα οἱ Ἀρμένιοι. Καὶ ὅτι ἐκεῖνοι μὲν τὸν πρῶτον Μ.Χ. αἰῶνα ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης κατῴκησαν οὐκ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, καὶ τὰς ἑορτάς των ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐτέλουν, αἱ τοῦ θείου Λουκᾶ πράξεις τῶν ἀποστόλων κεφ. 17. 1, 1Ε διδάσκουσι, ὅπερ βιβλίον (16, 13) μαρτυρεῖ, ὅτι ἄλλοι ὡσαύτως Ἰουδαῖοι ἐν τῇ πόλει τῶν Φιλίππων κατοικίας μετὰ ἱερῶν ναῶν ἐκτὸς τῶν τειχῶν εἶχον. Τῶν Θεσσαλονικέων Ἰουδαίων τίς ἡ τύχη εἰς τοὺς τελευταίους αἰῶνας Μ. Χ. ἡ ἱστορία σχεδὸν δὲν ἀναφέρει· ὅπερ δὲν θὰ θαυμάσῃ ὁ μὴ μείνας ἐντελῶς ἄπειρος καὶ τῆς χριστιανικῆς Θεσσαλονίκης. Αὐ-τῆς ὅμως ταύτης μνεία καθαρὰ πρὸ τοῦ 4. Μ. Χ. αἰῶνος δὲν γίνεται, οὗτινος τὸ 3 περίπου ἔτος (303) τὸ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου μαρτύριον, οὐκ εὐκαταφρόνητον τῆς ἱστορίας μνημεῖον, ἀπέδειξε τίς ὑπῆρξεν ἡ τότε κατάστασις τῶν ἡμετέρων μυστηρίων ἐν Μακεδονίᾳ· ὅτι οἱ Ἕλληνες Θεσσαλονικεῖς οὐ μόνον τοὺς ἀγῶνας των παρὰ πολὺ ἐπεμελοῦντο, οὐσιῶδες ἀποτελοῦντας μέρος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θρησκευτικά των λίαν κατεγίνοντο ἐπεισθημεν ἔκ τινων. Δὲν φαίνεται ἐγένει βέβαιον ἐν ποίῳ ἔτει τοῦ 4 αἰῶνος ἡ πόλις ἐκείνη, ἐὰν μὴ ἡ πρώτη των Ἑλληνικῶν πόλεων, ὅμως ἡ δευτέρα εἴτε τρίτη διὰ τὰς δυνάμεις καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν κατοίκων προσέτι δὲ καὶ διὰ τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἰσχύν της πρὸς ἄμυναν πάντοτε ἔνδοξος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν, ὅπερ δὲν πιστεύομεν νὰ συνέβη μετὰ τὸ 342 Μ. Χ. Διότι τὸ ἔτος, ἐκεῖνο ὁ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος, ὁ Ἀέτιος, μετέσχε τῆς Δαρδανικῆς συνόδου. Ἐν πρακτικοῖς τῆς συνόδου ταύτης κανὼν 16 (παρὰ Μανσίῳ συνοδ. τόμ. 3. σελ. 17 18). Τὸ δὲ ἔτος 337. Κωνσταντ. ὁ Μέγας τοῖς ἐθνικοῖς ἀπηγόρευσε τὰς δημοτελεῖς θυσίας (Παραβ. Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνστ. 4, 23. Θεοδ. κωδ. 16, 10. 1. Ἀλλὰ τῶν Ἰουδαίων τῆς Θεσσαλονίκης ἡ πρώτη μνεία κατὰ τὸν Δ' Λουκᾶν, δὲν φαίνεται ἀρχαιοτέρα τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Παραβ. φερομένην μαρτυρίαν ἐν τῷ γεωγρ. μέρει σελ. 157. Τίς δὲ ἡ ἐν τῷ μεταξὺ κατάστασις αὐτῶν, ἀγνωστον ἡμῖν. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὅμως αὐτοκρατόρων, ὅτι ὑπῆρξεν ταπεινοτέρα ἡ κατάστασις των, οὐδεὶς θὰ ἀμφιβάλλῃ, γνωρίσας τὴν σταθερότητα εἴτε ἐπιμονὴν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας περὶ τὰ θρησκευτικά της τοῦ ἐπαίνου τῆς ὁποίας δὲν φαίνεται μικρὸν μαρτύριον τὸ ἐπώνυμον ὀρθοδόξου πόλεως, ὅπερ ὑπὸ μόνου τοῦ Καμενιάτου ἐδόθη τῇ ἡμετέρᾳ Θεσσαλονίκῃ κεφ. 3. Καὶ τῶν Θεσσαλ. Ἰουδαίων ἡ μνήμη ἀναβιοῖ ἐν τοῖς αἰῶσι 7ῳ καὶ 12ῳ. Ἔρχονται κατόπιν οἱ Ἀρμένιοι· ἀμφοτέρων μνημονεύει ὁ Εὐσταθ. ἐν τῷ περὶ ἁλώσεως Θεσσαλονίκης ὑπὸ Νορμανῶν λόγῳ του κεφ. 113. (Πονημ. σελ. 298, 82 καὶ ἔνθα περὶ τῆς ἐσχάτης τῶν πολιτῶν ἀθλιότητος καὶ πείνης διαλέγεται : Ἰουδαίῳ μὲν γὰρ καὶ Ἀρμενίῳ, οὓς ἡ ἀρχιτέρμων Κρανία καὶ Ζεμενίκος φέρβουσιν, ἐπεμέτρει (βάρβαρος Νορμανὸς) εἰς ὅσον τε καθῆκον ἦν καί τι καὶ εἰς ὑπέρμετρον. Ἐκλωκότι δὲ πολίτῃ ἐλάχιστον, εἴπου καὶ ἐπιστραφείῃ αὐτοῦ· ὁ αὐτὸς ἐν ἐπιστοῦῃ 33, ἣν καθήκοντος χάριν ὡς μητροπολίτης ἔπεμψε τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, (Πονημ. σ. 339 340). Ἐγὼ δὲ!) καὶ ἔτι τολμῶν δέομαι. Ἐπί τινων πρὸ ἐμοῦ τοῦ ἀχρειοτάτου ἀγίων ἀρχιερέων παρεχωρήθησαν Ἑβραῖοι πλατυνθῆναι· οὐκ οἶδα εἴτε κατὰ λήθην, εἴτε καὶ κατ' εἴδησιν ἐκείνων, εἴτε καὶ κατὰ θείαν τινὰ κέλευσιν Καὶ ᾤκησαν οἱ μὲν ἐν Ἐρειποτοπίοις χριστιανικοῖς, ἀποικισθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν· οἱ δὲ καὶ ἐν οἰκήμασιν, ἐν οἷς ᾤκουν χριστιανοί, ὧν οἰκημάτων τινὰ καὶ θείοις εἰκονίσμασιν ἠγλαίζοντο καὶ ἐψάλλοντο. Καὶ οὐδεὶς ἦν ἕως καὶ χθὲ. ὁ λαλῶν. Ἄρτι δὲ ἔκ τινος ἐριθείας ἐλαλήθη τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἐμοῦ τὸ ἐντεῦθεν ἀναγκαίως ὑποκινήσαντος, ἐδόθη πρός τινων καὶ κατάστιχον καὶ ἔχουσι τοιαῦτα οὐ μόνον ἡ μητρόπολις, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πρόσωπα. Ὅτι γοῦν ἐμοὶ οὐκ ἐκγεννήσεται εἰς τὸ παν κατορθῶσαι, εἰ μὴ ἐκ τῆς μεγάλης ἁγιωσύνης σου συνετισθῶ, ἵνα καὶ ὑπακούωμαι, τολμῶ καὶ ἐρωτῶ τί ὀρεῖλω ποιῆσαι, ἵνα προσκυνήσας ἐγγεγρίσω καὶ τελειώσω εἰς ἀγαθόν. Τούτοις προσθέτομεν καὶ χωρίον τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως οὐχ ἥττον ἀξιομνημόνευτον, (Πονημ. σελ. 66, 78 ἑπομ.) ὅπερ ἐξ ὁμιλίας ληφθὲν φαίνεται προϋπομνηστέον. «Ἤ τι ἄλλο τὸ Ἑβραϊκὸν φῦλον ἀφῆκε τῇ χριστιανικῇ πολιτείᾳ καὶ συμπαροικεῖν καὶ ἐλαίους τυγχάνειν καὶ τρόπον τινα συζῆν ; οἷς θρησκεύειν ἀρίεται, ὡς αὐτῷ φίλον, καὶ τῶν ἀναγκαίων πάντων μετέχειν, τῶν μὲν ἀρδονως τῶν δ' ἐρ' ὅσον ἔξεστι.»

«Καὶ μὴν διακρίσεως μὴ προϋπαρχούσης, μηδὲ γνώμης ἑφεπομένης, οὐκ ἀν ἦσαν παρ' ἡμῖν οὔτε Ἰουδαϊκὰ φῦλα, οὐδὲ μὴν τὰ τῶν κακῶν χριστιανων, τὸ δὲ μεῖζον οὐδὲ τὰ τῶν ἀθέων.» Μεταξὺ τούτων κακοὶ χριστιανοὶ εἶναι οἱ Λατῖνοι, Ἀρμένιοι καὶ ἄλλοι. Ἄθεοι εἶναι οἱ Μουχαμεδανοί, οἷς πρότερον παρεχωρήθη συναγωγὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, Παραβ. Δουκαγ. ἐν τῇ χριστιανικῇ Κωνσταντινοοπόλει· 2. 13, 2. Παρατηροῦμεν δὲ ὁποῖον ἦτο τὸ φρόνημα τῶν Γραικῶν τῶν τότε χρόνων, καὶ ὁποῖον τὸ μῖσος κατὰ τῶν διαφόρων ἐκείνων γενῶν. Ἐλάχιστον μῖσος εἶχον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, μεῖζον εἰς τοὺς χριστιανοὺς, τοὺς μὴ ὑπείκοντας τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ, μέγιστον δὲ εἰς τοὺς Μουχαμεδανούς. Ἀλλὰ ὅτι οἱ Μουχαμεδανοὶ κατῴκησαν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Θεσσαλονίκης, δὲν εἶναι ἐν γένει βέβαιον, οὐδὲ τοῦ Εὐσταθίου τὸ προμνησθὲν χωρίον ἀναφέρει· ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη αἰτία, δι' ἣν δύναμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι Μουχαμεδανοὶ κατὰ τὸν 12 αἰῶνα εἴτε ὀλίγιστοι εἴτε διόλου ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲν ὑπῆρξαν. Ἀφ' οὗ δὲ μεγάλαι Νορμανῶν δυνάμεις ἐν ἔτει 1185 κατέλαβον τὴν Θεσσαλονίκην οὐδεὶς τῶν ἐθνῶν, ἐξ ὧν συμπεκειτο ὁ ἑῳθρικὸς στρατὸς, προσεφέρθη χαλεπώτερον κατὰ τῶν Ἑλλήνων παρὰ τοὺς Σαρακηνούς. Παραβ. Εὐσταθ. ἐν διηγ. περὶ ἁλώσεως Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Νορμανῶν κεφ. 123 Πονημ. σελ. 301, 87, ἑπομ. χωρίον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ παραβληθῇ μὲ ἕτερον τοῦ ἰδίου· δηλ. μὲ λόγον γενόμενον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους κεφ. 28 (Πονημ. σ. 137, 84)· ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι οἱ Σαρακηνοὶ ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν Θεσσαλονικεῖς, ἀλλὰ Σικελοὶ, καὶ μάλιστα διαφερόντως Ἄρροι. Ἂν ὅμως ἀρρότερα τὰ γένη τῶν Μουχαμεδανῶν Θεσσαλ. καὶ Σικελῶν συνώμοσεν εἰς τὴν κάκωσιν τῶν Ἑλλήνων, περὶ τούτου ὁ Μητροπολίτης δὲν κάμνει λόγον.

1) Ὅτι ὁ τύπος τολμῶν δέομαι· τολμῶ ἐρωτῶ κτλ. εἶναι συνήθης ἐν τοῖς ἱκετηρίοις ἐπιστολαῖς τῶν Βυζαντινῶν, πρὸς μεγαλειότερας ἀρχὰς καὶ πρὸς αὐτοκράτορας πεμπομένους, ἑκτὸς τῆς ἡμετέρας ἐπιστολῆς διδάσκει τὸ ἀνέκδοτον ὑπομνηστικὸν τῶν Ἀττικῶν τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, περμρθὲν ἐν τῷ τέλει τοῦ 12 αἰῶνος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον ἐναντίον τῶν ὑπερβολικῶν φόρων· ὅπερ ὡς συντελοῦν εἰς τὴν δια φωτησιν τῆς δημοσίας οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἄλλῳ τοῦ βιβλίου τούτου χωρίῳ, ὡς πρῶτον ὑπόδειγμα τοιούτων ἱκεσιῶν, δημοσιευθήσεται. Ἔπειτα ἡ μητροπολις τῆς Εὐσταθιανῆς ἐπιστολῆς, εἶναι ἡ μητροπολιτική ἐκκλησία, περὶ ἧς ἀναφέραμεν ἐν σελ 123=131.

Μεταβαίνομεν εἰς τοὺς Ἀρμενίους, περὶ τῶν ὁποίων τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Εὐσταθίου μαρτυρεῖ ὅτι κατῴκησαν εἰς τὴν χώραν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν 12 αἰῶνα. Ἃς μνημονεύσωμεν δὲ ἐνταῦθα κατόπιν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἀρμενίων, οἵτινες καὶ ἐν τῇ σημερινῇ ἱστορίᾳ τῶν Τούρκων συχνότατα ἀπαντῶνται. Ἐὰν δὲ τῷ ὄντι (ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν) οἱ Θεσσαλονικεῖς Ἕλληνες τοὺς Ἀρμενίους ὡς ἀνθρώπους ἑτεροδόξους ἐμίσουν, δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τοῦτο εἰς μόνην τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἀρμενίους, οἵτινες καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐκείνην τῶν Νορμανῶν καὶ μετὰ ταῦτα, ἀρ' οὗ οἱ νικηταὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἀνόσια ἔπραξαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐξάγεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ Εὐσταθίου, ὅστις ἐν κεφ. 114 (Πονημ. Σ. 298, 90 ἑπομ.) ταῦτα ἔχει : Ἀλλ' ἅμα ὑπεκρούσαμεν Ἀρμενίους καὶ ζέειν ἔπαθον περικάρδιον, ἐννοησάμενος ὁποῖα κακὰ καὶ αὐτοὺς ὁ βάσκανος δαίμων ἡμῖν προσέθετο, ἐξω μὲν πρὸ τῆς ἁλώσεως εὖ ὄ τας τοῖς πολεμίοις καὶ θερμοτέρους ἐκείνων εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀποδεικνυμένους κακά, ἐν ἀχρόοις, ἐν ἀνωμοτίαις τε καὶ ἐν ἀπιστίαις εἰς λείαν, ἐν μηχαναῖς, ἐν ἐκφάνσεσι τῶν λανθανόντων. Ἔσω δὲ δεσπόζοντας ἡμῶν καὶ αὐτοὺς ἀπειλουμένους, ἐπιτάσσοντας, ἀποστεροῦντας, τύπτοντας, ἀγχοντας τοῖς ὠνίοις. Ἀρτίσκον γὰρ παλάμῃ περιληπτὸν, ὃν ὀβολοῦ ἀν τις τιμήσαιτο πολλοῦ αὐτοὶ ἐσταθμῶντο, καὶ Λατινικῶς καὶ αὐτοὶ ἡμᾶς ἀπέπνιγον. . . Οἱ δὲ ἐξώλεις Ἀρμένιοι λέγονται καὶ καταμιαίνειν ἡμῖν τοῖς ἄρτοις . . . τοιοῦτον δέ τινα μιασμὸν διαῤῥέει φήμη καὶ ἐκ τῶν Λατίνων πάσχειν ἡμᾶς. Ἔλαιον γὰρ πιμελαῖς καὶ στέασιν ἔγκατα κεραννύντες ἐγίνοντο τοῖς ἀγαθοῖς χριστιανοῖς αἴτιον τοῦ παρανομεῖν τὴν νηστείαν τὴν κατὰ τετράδας καὶ παρασκευὰς κτλ. Ἐνθα μνημονευτέον, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι οὗτοι εἶναι οἱ κατοικοῦντες πρὸς τὴν Κρανίαν καὶ Ζεμενίκον καὶ τέλος τῆς πόλεως (Θ) κυριευθείσης μετέβησαν εἰς αὐτὴν ὡς σκληροὶ πωλῆται τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων. Οἱ δὲ Λατῖνοι κατῴκησαν ἐντὸς τῶν τειχῶν ὡς μέτοικοι. Ὅτι οἱ αὐτοὶ Ἀρμένιοι ἀπὸ μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, μὴ ἀνεχόμενοι ξένην θρησκείαν, μετ' ὀλίγα ἔτη ἐν Φιλιππουπόλει, μετὰ τοῦ δυσηρεστημένου στρατοῦ τοῦ Φριδερίκου Ι. Σουήβου, συνώμοσαν ἀτιμότερον, μάρτυς ὁ Νικήτας ἐν Ἰσαακίῳ Ἀγγέλῳ 11 3. Τῶν δὲ Θεσσαλονικέων Ἀρμενίων ἡ τύχη ἐν τῷ τελευταίῳ αἰῶνι ἄγνωστος ἡμῖν· ὅτι ὅμως μεγάλη ἐνταῦθα πάντων τῶν πραγμάτων μεταβολὴ ἐγένετο, εὐλόγως εἰκάζεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν ταῖς πράξεσι τῆς ἐν Σισήνκαις συνόδου τῶν Ἀρμενίων (Μανσ. συνοδ. τομ. 25 Σ. 140) ἐν ἔτει 1370 γενομένης ἀνεγνώσκεται τοῦ Ἐπισκόπου τῶν Θεσσαλονικέων Ἀρμενίων ὄνομα Ἰεσαΐας.

Τούτων προμνημονευθέντων, τὴν ἱστορίαν καὶ μάλιστα τὰ λείψανα τῆς ἱστορίας τῆς Θεσσαλονίκης ἃς διέθωμεν.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΔΑΜΑΛΕΙΑΣΜΟΥ

(Συνέχεια ὅρα φυλλάδιον 9ον)

Ἴδωμεν δὲ ἤδη ὁποῖαι τοῦ νόμου διατάξεις παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἂν ποτε μία τις τῶν διατάξεων τούτων ἐφηρμόσθη κατὰ τὴν πραγματικὴν αὐτῆς ἔννοιαν.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ἀπὸ 4'Απριλίου 1835.

«*Περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ἐμβολισμοῦ τῆς δαμαλίδος*» Β.Διατάγματος «ὅστις ἐξ ἀμελείας δὲν »ἐμβολιάσει τὰ παιδία ἢ τοὺς ἀφήλικας (Γ. ἐπι»τροπευομένους) αὐτοῦ τὸν πρῶτον μετὰ τὴν »γέννησιν χρόνον ὑποπίπτει εἰς τὴν κατ' ἄρθρ. »568 § 1 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου ἐπιβαλλομένην »ποινήν· ἂν παραμελήσῃ δὲ καὶ τὸν δεύτερον »χρόνον τότε ὑπάγεται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 568 »§ 2 τοῦ Ποινικοῦ νόμου ὁριζομένην ποινήν». Καὶ ὅμως δυνάμεθα νὰ ἐπιδείξωμεν τοῖς ἀρμοδίοις ἄπειρον ἀριθμὸν ἀνθρώπων διατρεχόντων τὴν μέσην ἡλικίαν, καὶ ἔτι πλειότερον ἀριθμὸν παιδίων, ἅτινα οὐδ' ἐνεβολίσθησαν οὐδὲ κἂν σκέπτονται νὰ ἐμβολισθῶσι, καὶ τοῦτο διότι ἀδρανῶς ἐκτελεῖται τὸ 7 ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ διατάγματος, καθ' ὃ ἀπαγορεύεται ἡ εἴ»σοδος εἰς Σχολεῖον, διδασκαλεῖον, τεχνικὸν »κατάστημα ἢ στρατιωτικὸν τάγμα εἰς ὅλους »ὅσοι δὲν ἔκβολον εὐλογίας ἢ δὲν ἐνεβολιά»σθησαν. Τοῦτο δὲ γνωρίζεται ἀπὸ τὰ ἴχνη »τῶν δύο εἰρημένων ἀσθενειῶν, ἢ ἀποδεικνύε»νται διὰ τῆς κατὰ νόμους τοῦ ἐμβολιασμοῦ »μαρτυρίας». Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχουσιν ἐποχαί τινες, καθ' ἃς οἱ ἀρμόδιοι ἐκτακτον δεικνύουσι πειθαναγκασμὸν, καὶ τὴν μεγαλειτέραν ἐπιδεικνύουσιν αὐστηρότητα περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄρθρου τούτου, ἀλλ' ἡ ἐποχὴ αὕτη δυστυχῶς συμπίπτει πάντοτε μετὰ πᾶσαν ἐμφάνισιν, καὶ ἐπιδημικὴν διάδοσιν τῆς εὐλογίας, καὶ διαρκεῖ ὅσον καὶ ἡ ἔντασις τῆς ἐπιδημίας, ἐν τῷ χρόνῳ δὲ τούτῳ οὐ μόνον πειστιτῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς εἶναι ἐαθ' ὅτε ἡ μεγάλη αὕτη αὐστηρότης τῶν ἀρμοδίων, διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τοῦ *κιτσε εσιρέου ἐμβολιαριοῦ* οὔτε ἀρκοῦσα ποσότης δαμαλείου ὕλης ὑπάρχει πρὸς ἐμβολισμὸν τῶν ἀνεμβολίστων, οὔτε καὶ ἡ θετικὴ πεποίθησις τοῦ ἐμβολιστοῦ, ὅτι ἡ λύμφη ἦν, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν παρ' ἡμῖν κακὴν συνήθειαν, λαμβάνει παρ' ἀτόμου τινος δὲν συμβαίνει νὰ λαμβάνηται παρ' ἀτόμου προσθληθέντος καὶ ὑπὸ εὐλογίας καὶ διατελοῦντος ἀκόμη τότε ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπωάσεως τῆς νόσου. Ἐὰν δὲ θελήσῃ τις νὰ ὑποστῇ τὸν διὰ δαμαλίδος ὕλης ἐμβολισμὸν, καθ' ὃν χρόνον οὔτε ὑπὸ τῆς ἐξουσίας πειθαναγκάζεται, οὔτε ἐξ ὑπαρχούσης ἐπιδημίας παρακινεῖται ἀμφιβάλλομεν ἂν θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του ταύτην, καὶ τοῦτο, διότι εἰς οὐδενὸς χεῖρας εὑρίσκεται οὐ μόνον γνησία καὶ καθαρὰ δαμαλὶς ὕλη, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἡ ἐξηνθρωπισμένη, καί τοι τὸ 15 ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 4 ἀπριλίου 1835 Β. Διατάγματος ῥητῶς ὁρίζει «ὅτι ἕκαστος τῶν »10 ἐμβολιστῶν φροντίζει κατὰ χρέος νὰ ἔχῃ »πάντοτε πρόχειρον καλὴν δαμαλίδα καὶ νὰ »δύναται νὰ ἐμβολιάζῃ αὐτὸς ἐν παντὶ καιρῷ, »καὶ διὰ νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς χρείαν ἔχοντας »ἰατροὺς καὶ χειρούργους». Ἐνθυμούμεθα ἐποχὰς, καθ' ἃς ἐν ὥρᾳ σφοδρᾷ ἐπιδημίας ἀνέμενεν ἡ διοικητικὴ ἐξουσία ἐξ Εὐρώπης τριχοειδεῖς σωλῆνας διὰ νὰ κατορθώσῃ καὶ ἐμβολίσῃ τινὰς, ἐξ ὧν νὰ λάβῃ ὕλην καὶ πολλαπλασιάσῃ τὸν ἐμβολισμὸν, καὶ οὕτως ἐκ τῶν τριῶν σωληνίσκων, οἵτινες θὰ ἤρχοντο ἐξ Εὐρώπης θὰ ἐνεβολίζοντο καὶ ἐνεβολίσθησαν ἑκατοντάδες ἀτόμων, καὶ οὕτω ἐξησφαλίσθησαν ἀπὸ τοῦ ἐξ εὐλογίας μολυσμοῦ! Ἐνθυμούμεθα ὅτι ἐκ τῶν σωληνίσκων ἐκείνων ἐλήφθη ἱκανὴ ἀπὸ τῶν τούτων ἐμβολισθέντων ἀτόμων ὕλη δι' ἧς ἐνεβολίσθη ἄπειρος πληθὺς ἀτόμων, ἐζητήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ ἀρμοδίου τμηματάρχου καὶ ἐνεβολίσαμεν παιδίον τὸν ἄγδοον διατρέχον τῆς γεννήσεώς του μῆνα· ὁ ἐμβολισμὸς *ἐφάνη* ὅτι πληρέστατα ἐπέτυχεν, ἀλλὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ἀπὸ τοῦ ἐμβολισμοῦ ἡμέρας τὸ παιδίον προσεθλίβη ἐξ εὐλογίας γνησίας τοσοῦτον ἐντόνου, ὥστε ὀλίγου δεῖν ἐτελεύτα, καί τοι ἐξ *ἐπισήμου πηγᾶ τοῦ ἀγμο-*

ΕΝ ΔΑΝΕΙΟΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ ΜΙΑΝ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

ΣΚΗΝΗ Α'.

Δωμάτιον τοῦ Ἀριστάρχου· ἁπλοῦται εὐρὺς ἐνώπιον ὀρίζων· ὁ ἥλιος κλίνων περὶ τὴν δύσιν πέμπει κυματισμοὺς φωτὸς διὰ τοῦ ἐρυθροῦ παραπετάσματος ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης κύπτοντος καὶ μελετῶντος Ἀριστάρχου.

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ (εἰσερχόμενος).

Καλησπέρα, Ἀρίσταρχε, ἦλθον νὰ ἐξέλθωμεν εἰς περίπατον.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Ἔκαμες κάλλιστα· εὐχαριστῶ· ἐπειτα ὁ καιρὸς εἶνε θαυμάσιος σήμερον· οὐδεμία νέφους ῥυτὶς σκυθρωπάζει τὸ μέτωπον τοῦ οὐρανοῦ· ἡ αὔρα πνέει ἤρεμος, ὡς πνοὴ κοιμωμένης παρθένου, ὥστε θὰ ἦτο ἀπώλεια νὰ μὴν ἀπολαύσῃ τις μίαν τοιαύτην ἡμέραν. Ὡραία ἡμέρα εἶνε ὡς εὐτυχία τις ἐλπιζομένη, ὡς προαίσθησις εὐδαιμονίας τινος ἀορίστου, διὰ τοῦτο μοὶ συναρπάζει τόσῳ τὴν καρδίαν . . . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, διότι ἐὰν ἐξακολουθήσῃς ὁμιλῶν μὲ τοιοῦτον σφρῖγος θὰ διέλθῃς ὅλην ταύτην τὴν ὡραίαν ἡμέραν ἐντὸς τοῦ δωματίου σου, ὁμοιος πρὸς ἐκεῖνον ὅστις ἐνσεβαστῇ ἀποστάσει ἀποθαυμάζει τὸ κάλλος τῶν χειλέων τῆς ἐρωμένης του, ἀντὶ ἁπλούστατα νὰ τὸ ἀπολαμβάνῃ, ἂν δύναται, ἐννοεῖται . . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Ἀλλὰ βλέπω ὅτι τὴν φλυαρίαν μου τὴν θεραπεύεις διὰ τῆς ὁμοιοπαθητικῆς μεθόδου . . . . μὲ ἡρωϊκὰς μάλιστα δόσεις . . . ποῦ θέλεις νὰ διευθυνθῶμεν ;

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Παντοῦ ἀλλοῦ ἐκτὸς τῶν Πατησίων.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Βεβαίως ἔχεις τοὺς λόγους . . . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Διότι πάντοτε κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν περιπατεῖ τις ἐκεῖ, τὸν ὁποῖον δὲν θέλω νὰ συναντήσω.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Δὲν θὰ μὲ καταδικάσῃς ὡς ἀδιάκριτον ἂν ἐρωτήσω . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Καλὲ, ὁ Ἀλέξανδρος !

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Τί παράδοξος σύμπτωσις! καὶ διατί Κλεομένη ;

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ (μετὰ σφοδρότητος)

Ἄκουσον Ἀρίσταρχε καὶ οἴκτειρόν με, κλαῦσόν με, θρήνησόν με· ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς δὲν ζῶ, δὲν ἀναπνέω, ἀσφυκτῶ, ἀγωνιῶ.... πρὸ ἑνὸς μηνὸς περιελθὼν εἰς ἀνάγκην· ἐζήτησα ἑκατὸν φράγκα παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· μοὶ τὰ δίδει ἀβροφρόνως καὶ ἀμέσως· ἀ! ὄχι! δὲν μ' ἔδωκε χρήματα, μ' ἔδωκεν ἄνθρακας, οἵτινες μοι ἐκαυτηρίασαν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν καρδίαν· ἡ πρᾶξίς του βεβαίως εἶνε ἀγαθὴ, καὶ ἐντοσούτῳ μοὶ τὸν κατέστησεν ἀποτρόπαιον· εὑρίσκομαι μετὰ φίλων καὶ εὐθυμῶ ; εὑρίσκομαι ἐφ' ἁμάξης ; εὑρίσκομαι ἐν τῷ θεάτρῳ ; ἀρκεῖ νὰ τὸν συναντήσω, ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ ἐπ' ἐμοῦ τὸ βλέμμα του, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διακρίνω κολυμβῶντα τὸν Μεριστοφιλῆ, καὶ, χαῖρε τέρψις, χαῖρε εὐθυμία· πᾶν γόητρον σίγεται, πᾶσα ζωηρότης σβέννυται· τὸ βλέμμα του ἐκεῖνο μοι φαίνεται ὅτι μοι λέγει : Κύριε, τίνος εἶνε τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα σπαταλᾷς τῆδε κἀκεῖσε ; ἐπὶ τῶν χρημάτων τούτων δὲν ἔχεις πλῆρες δικαίωμα! τὴν εὐθυμίαν σου τὴν ὀφείλεις εἰς ἐμέ .... ἀ! ἔτυχε δὲ νὰ τὸν εὕρω, ἢ νὰ μὲ εὕρῃ, εἰς κἀνὲν μέρος ; ὦ τότε τὸ μαρτύριόν μου εἶνε ἀπερίγραπτον . . . . Δὲν τολμῶ νὰ τὸν ἀτενίσω εἰς τὰ ὄμματα . . . . στρέφει πρός με τὸ βλέμμα του....βεβαίως τὰ ἑκατὸν φράγκα διανοεῖται . . . . κινεῖ τὰ χείλη ... ἀ! περὶ τῶν χρημάτων θὰ μοι ὁμιλήσῃ ... εἶνε μελαγχολικὸς, ἐστενοχωρημένος δύσθυμος ; ἐγὼ εἶμαι τὸ βαρόμετρον τῆς ἠθικῆς του καταστάσεως . . . . εἰς στεναγμός του ἀρκεῖ νὰ ταπεινώσῃ τὸν ὑδράργυρον τῆς εὐθυμίας μου μέχρι τοῦ μηδενικοῦ· πάσχω· δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν ἴδω . . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Τί σύμπτωσις, τί σύμπτωσις . . τελείωνε λοιπόν . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ. (ἐντόνως)

Εἶνε δηλητήριον, δηλητηριάζον πᾶσάν μου ἀπόλαυσιν, εἶνε φάσμα παρεμπίπτον μεταξὺ ἐμοῦ καὶ πάσης χαρᾶς μου, εἶνε ἐφιάλτης πιέζων μέχρι πνιγμοῦ τὸ στῆθος μου εἶνε . . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Κλεομένη, εἴμεθα θύματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς εἰμαρμένης· πρὸ ἑνὸς μηνὸς ἔρχεται ὁ Ἀλέξανδρος καὶ μοῦ ζητεῖ ἑκατὸν φράγγα· τῷ τὰ δίδω· μὲ τὰ φράγκα αὐτὰ ἀπῆλθε, φίλε μου, καὶ ἡ εὐτυχία μου· φαντάσθητί με ἐξηπλωμένον ἐπὶ ἥλων πεπυρακτωμένων, φαντάσθητί με ἐπὶ τροχοῦ δεδεμένον καὶ εἰς ἑκάστην στροφὴν ἀκρωτηρι

δίου τμηματάρχου καὶ πρὸ ὀλίγων ἔτι ἡμερῶν ληφθείσης ὕλης ἐνεβολίσθη!

Οὐδεὶς σώφρων ἀρνεῖται ὅτι ὁ δαμαλειασμὸς καὶ ἀναδαμαλειασμὸς τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν καθαρὰν αὐτοῦ ἔννοιαν εἶναι καθῆκον, καὶ σπουδαῖον μάλιστα τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ὀρείλει οὐχὶ ἐν ὥρᾳ ἐπιδημίας, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ νὰ παρέχῃ τοῖς κατοίκοις πάσας τὰς εὐκολίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου καθήκοντος, καὶ ὅμως ἡ ἡμετέρα κυβέρνησις οὐ μόνον πρόχειρα δὲν παρέχει τὰ μέσα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπιβάλλει καὶ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν εἰς πάντα βουλόμενον ὑποβληθῆναι, ἔστω καὶ εἰς τὸν δι' ἐξηνθρωπισμένης ὕλης; ἐμβολισμόν. Ἅπαντα τὰ κράτη οὐ μόνον δωρεὰν παρέχουσι τὸν ἐμβολισμόν, ἀλλὰ καὶ βοηθήματα παρέχουσιν εἰς τὰ ἐμβολιζόμενα τέκνα τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦτο ὅπως κατορθώσωσι καὶ ἐξαπλώσωσι τὸν δαμαλειασμόν· οὕτω π. χ. ἐν Γαλλίᾳ κατὰ Pissin «ἐνηργεῖτο ὁ δαμαλειασμὸς κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Σεπτέμβριον *δωρεὰν* κατὰ πᾶν ἔτος ἐν ταῖς δώδεκα δημαρχίαις, οἱ δὲ πτωχοὶ οἱ ἔχοντες ἐμβολιασμένα τὰ ἐκυτῶν τέκνα ἐλάμβανον παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν βοηθημάτων τμήματος τοῦ ὑπουργείου καὶ βοηθήματα εἰς σιτία ὁσάκις ἐνέσκηπτεν ἐπιδημία εὐλογιῶν». Ἐν τῷ Μεγάλῳ Δουκάτῳ τῆς Βάδης πλὴν ἄλλων πολλῶν διαταγμάτων, δι' ὧν ἠναγκάζοντο ἅπαντες νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὸν διὰ δαμαλίδος ὕλης ἐμβολισμὸν ἐξεδόθη καὶ ἕτερον δι' οὗ «προὐβάλλοντο, κατὰ Pissin, βραβεῖα πρὸς τοὺς Ἰατροὺς ἐκ μέρους τοῦ κράτους 5 μὲν φλωρίνια διὰ τοὺς πρώτους 50 παῖδας, 10 δὲ φλωρίνια διὰ τοὺς ἑπομένους 50, δημοσιευμένων ἅμα καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν τοῦς πλείστους ἐμβολιάσντων ἰατρῶν». Καὶ πλεῖστα ἕτερα διατάγματα καὶ νόμοι εἰς διάφορα ἄλλα κράτη ἐξεδόθησαν, δι' ὧν ἐσκόπουν νὰ ἐξαπλώσωσι τὸν διὰ δαμαλίδος ὕλης ἐμβολισμὸν καὶ περιορίσωσιν οὕτω τὴν φθοροποιὰν νόσον εὐλογιάν ἥτις πρότερον καταπληκτικοῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων τὴν ζωὴν ἀφῆρου.

Δαμαλειασθῆν ὅμως ἀτομόν τι δι' ἀληθοῦς, καὶ οὐχὶ δι' ἐξηνθρωπισμένης δαμαλίδος ὕλης; ἐξασφαλίζεται ἀρά γε ἐρ' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς εὐλογιάς; Βεβαίως ὄχι, καὶ ἀποροῦμεν ἐπὶ τῇ σιωπῇ τοῦ παρ' ἡμῖν νόμου. Γνωστὸν ὅτι ἡ δύναμις τοῦ πρώτου διὰ δαμαλίδος ὕλης ἐμβολισμοῦ μόνον ἐπὶ 10 τὸ πολὺ ἔτη διαρκεῖ, ὧν παρελθόντων τὸ ἄπαξ δαμαλειασθὲν ἄτομον θεωρεῖται ὡς ἀνεμβόλιστον, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ὑποβάλληται καὶ τοῦτο εἰς ἃς διατάξεις καὶ τὸ ὅλως ἀναμβόλιστον παιδίον; Καὶ ὅμως ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ εὕρωμεν τρία ἐπὶ χιλίοις ἄτομα δὶς ὑποβληθέντα εἰς τὸν διὰ δαμαλίδος ἐμβολισμόν, καὶ τοῦτο διότι ὁ νόμος μηδεμίαν ἐπὶ τούτου ἐπέβαλεν ὑποχρέωσιν, ἁπλῶς δὲ μόνον καὶ ὡς τι πάρεργον ἀναφέρει ἐν τῷ ἀπὸ 14 Μαρτίου 1853. «Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου περὶ συστάσεως ἐπαρχιακῶν Ἰατρῶν» καὶ τὸν ἀναδαμαλειασμόν.

Ὅπως ὁ δαμαλειασμὸς ἐκπληρωθῇ κατὰ τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν καλὸν θεωροῦμεν νὰ ληφθῶσι καὶ τὰ ἑξῆς μέτρα.

1) Νὰ καταργηθῇ ἐντελῶς ὁ διὰ πολλῶν ἀνθρώπων κατὰ σειρὰν διελθὼν ἐμβολισμός, καὶ διότι τρέχομεν τὸν σπουδαῖον κίνδυνον, ἀμελῶς ἐκτελοῦντες αὐτὸν νὰ μεταδώσωμεν πολλὰ καὶ σπουδαῖα νοσήματα, ἀλλὰ καὶ κυρίως διότι οὕτω πράττοντες ἀπατῶμεν καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς, καὶ ἔτι χεῖρον τὴν κοινωνίαν αὐτὴν πιστεύουσαν ὅτι ἐξησφαλίσθη διὰ τοῦ τοιούτου ἐμβολισμοῦ καὶ ἀπροφυλάκτως φερομένην πρὸς ὑπάρχουσαν ἐπιδημίαν· ἀντὶ δὲ τοῦ τοιούτου εἴδους ἐμβολισμοῦ νὰ εἰσαχθῇ ὁ ἐμβολισμὸς ἰοῦ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν εὐλογιῶν τῆς δαμάλεως λαμβανομένου. Καὶ ἴσως ἀντείπει τις ὅτι ἡ πρότασις ἡμῶν αὕτη παρέχει τὰς μεγίστας τῶν δυσχερειῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν, διότι πάνυ δύσκολόν ἐστι νὰ εὑρεθῇ δάμαλις τοιαύτην φέρουσα νόσον, καὶ ἂν ποτε εὑρεθῇ ὁ κύριος αὐτῆς πᾶν ἄλλο θὰ πράξῃ ἢ νὰ καταπροδώσῃ τὸ νόσημα τοῦ ζώου του. Ἡ ἀντιλογία αὕτη, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν παρ' ἡμῖν νόμων περὶ ἐμβολισμοῦ εἶναι δικαία, ἐὰν ὅμως ὑπ' αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως διακηρυχθῇ, ὅτι ὑπόσχεται τὴν μὲν δάμαλιν τὴν φέρουσαν τὴν εὐλογιὰν ν' ἀγοράσῃ διὰ διπλασίου ποσοῦ, τὸν δὲ κύριον αὐτῆς ν' ἀνταμείψῃ δι' ὡρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ, ἔχομεν τὴν πλήρη πεποίθησιν ὅτι τότε δὲν θὰ παρίσταται ἡ ὁποία ἤδη παρίσταται δυσκολία πρὸς ἀνεύρεσιν εὐλογιώσης δαμάλεως. Καὶ ἐν Βυρτεμβέργῃ δὲ καὶ ἐν Σαξωνίᾳ καὶ ἐν πολλαῖς ἔτι ἄλλαις πόλεσιν διὰ τοιούτων ὑποσχέσεων κατορθοῦσιν αἱ Κυβερνήσεις νὰ ἔχωσι πάντοτε πρόχειρον γνησίαν δαμαλίδα ὕλην.

2) Νὰ ἐνεργῆται δωρεὰν καὶ ἀναγκαστικῶς ὁ δι' ἀληθοῦς δαμαλίδος ὕλης ἐμβολισμὸς καὶ οὐχὶ ἐπὶ πληρωμῇ ὡς τὸ ἄρθρον 54 τοῦ ἀπὸ 7 Ὀβρίου 1852 β. διατάγματος κελεύει.

3) Νὰ ἐνεργηθῇ γενικὸς ἀπάντων τῶν κατοίκων δαμαλειασμὸς, τῶν τε δαμαλειασθέντων καί μὴ, *δι' ἀληθοῦς δαμαλίδος ὕλης*.

4) Νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀκριβῶς τὸ ἀπὸ 27 Ὀβρίου 1836 Β. Διάταγμα «περὶ διορισμοῦ τῶν γενικῶν ἐμβολιστῶν»· ὡς καὶ τὸ ἄρθρ. 4 καὶ 7 τοῦ ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1835· «Περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς δαμαλίδος» Βασ. διατάγματος».

Διὰ τοιούτων περίπου τροποποιήσεων ὑπάρχει ἐλπὶς καὶ οἱ κάτοικοι ἅπαντες νὰ δαμαλειασθῶσι δι' ἀληθοῦς καὶ καθαρᾶς δαμαλίδος ὕλης, τῆς μόνης, καθ' ἡμᾶς, ἱκανῆς νὰ οὐδετερώσῃ ἢ τροποποιήσῃ τὴν ἰὸν τῆς ὀλεθρίας νόσου εὐλογίας, καὶ ἀροβώτερος ὁ ἐμβολισμὸς νὰ καταστῇ παρὰ τῇ κοινωνίᾳ τῇ τοσοῦτον ἤδη πεφοβισμένῃ καὶ μετὰ δειλίας προσφευγούσῃ εἰς τὸν δι' ἐξηνθρωπισμένης ὕλης ἐνεργούμενον ἐμβολισμόν.

Κ. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Πρέπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ ἡμετικὰ σχολεῖα ἡ διδασκαλία τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου κατὰ τρόπον βεβαίως καταληπτὸν εἰς τοὺς παῖδας τῶν τοιούτων σχολείων;»

ΥΠΟ

ΤΟΥ Κ. Μ. ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

καθηγητοῦ τοῦ διδασκαλείου

Βεβαίως κύριοι, τὸ προκείμενον ζήτημα θὰ ἔχει κινήσει τὴν ἱλαρότητα πολλῶν οὐ μόνον διὰ τὸ καινοφανὲς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους καὶ μάλιστα τοὺς ἑξῆς. Ἐν ᾧ δηλαδὴ ἡ δημοτικὴ ἡμῶν παίδευσις νοσεῖ σπουδαίως, ἐν ᾧ πλεῖστοι δῆμοι τοῦ κράτους στεροῦνται σχολείων, ἐν ᾧ πολλὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων πλὴν τοῦ ὀνόματος οὐδὲν ἄλλο ἔχουσι γνώρισμα, ὄντα μᾶλλον παρεμφερῆ πρὸς σταύλους ἢ φάτνας ἢ βουστάσια, ἐν ᾧ τὰ πλεῖστα αὐτῶν στεροῦνται τῶν πρώτων καὶ ἀπολύτου χρείας διδακτικῶν ὀργάνων, τὴν ἱλαρότητα βεβαίως, εἰμὴ τὸν οἶκτον, δύναται νὰ κινήσῃ τὸ προκείμενον ζήτημα. Συζητοῦμεν περὶ τῆς στέγης, ὁποία τις πρέπει νὰ ἦναι, περὶ τοῦ ἀστώματος, περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καλλονῆς κτιρίου, οὐτινος οἱ μὲν θεμέλιοι λίθοι εἶναι μικροὶ καὶ ἀσθενεῖς, ἡ δὲ στέγη διαρρεῖ, οἱ δὲ τοῖχοί εἰσιν ἑτοιμόρροποι. Πράττομεν δηλαδὴ ὁμοίως πρὸς τὸν ἐπιτιθέντα ἐπὶ σκωληκοβρώτου τραπέζης σκεῦη πολύτιμα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ἐνῷ ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ἐκπαίδευσις στερεῖται καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἤτοι αὐτοῦ τοῦ ἄρτου, ἡμεῖς προσφέρομεν αὐτῇ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ λιχνεύματα καλῶς καὶ τεχνικῶς παρεσκευασμένα. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἔχομεν περὶ τοσούτων σπουδαίων καὶ κατεπειγούσης ἀνάγκης πραγμάτων νὰ σκεφθῶμεν, ἐν ᾧ πρόκειται ἐν πολλοῖς οὐ μόνον νὰ ἐπισκευάσωμεν καὶ νὰ διαρρυθμίσωμεν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ θεμελίων νὰ κατασκευάσωμεν, καταδαπανώμεθα εἰς ζητήματα δευτερεύοντα, περὶ ὧν καὶ αὐτὰ τὰ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ παιδείαν προηγμένα ἔθνη οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ ἠρξαντο μεριμνῶντα. Εἰς τὸν τῆς Ἑλληνικῆς δημοτικῆς παιδεύσεως χονδρόν, ἀκάθαρτον καὶ τήλων ἀνάπλεων πόδα ζητοῦμεν νὰ ἐμβάλωμεν λεπτὸν καὶ τεχνικὸν Εὐρωπαϊκοῦ ἐργοστασίου ὑπόδημα!

Πταῖει ὅμως ὁ ἡμέτερος σύλλογος, ἂν τοιοῦτον ζήτημα ἔρχεται πρὸς συζήτησιν ἐνώπιον ἡμῶν; Ὄχι! Ὁ σύλλογος ἡμῶν ἔχει παραλάβει καὶ τοῦτο τὸ ζήτημα παρὰ τοῦ Συνεδρίου τῶν συλλόγων, καὶ ἔχει καθῆκον νὰ μὴ ἀφήσῃ ἀνεκτέλεστον τὴν διαβιβασθεῖσαν ταύτην ἐντολήν. Πρέπει λοιπὸν νὰ συζητήσῃ αὐτό, νὰ εἴπῃ τί ἀλλαχοῦ γίνεται, πῶς καὶ διατί γίνεται καὶ ἐὰν πρέπει νὰ γίνηται καὶ παρ' ἡμῖν. Ἔχει καθῆκον ὁ σπουδαῖος ἡμῶν σύλλογος νὰ διαφωτίσῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες εὐηρεστήθησαν νὰ ἀποστείλωσι τόσῳ λεπτὸν καὶ θερμὸν ζήτημα πρὸς ἡμᾶς. Ἀλλὰ διατί τοῦτο τὸ ζήτημα δὲν συνεζητήθη τότε ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν συλλόγων, ἔνθα σπουδαῖοι παρακάθηντο νομοδιδάσκαλοι, καθηγηταί, θερμοὶ προστάται καὶ ζωηροὶ συνήγοροι τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ; Συγχωρήσατέ μοι νὰ εἴπω ὅτι τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἐπελήφθη καὶ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοῦ θέματος τούτου, ἀλλὰ κατέλιπε πᾶσαν περὶ τούτου ἀπόρχσιν, διότι ἔσπευδε, διότι εἶχε πληθὺν ἄλλων σπουδαίων ζητημάτων. Ἄλλως τε καὶ τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἐν τοσούτῳ ὀλίγῳ χρονικῷ διαστήματι, ἔχον μάλιστα τοσαύτην σπουδαίαν ὕλην νὰ συζητήσῃ; Ἔπειτα τὸ συνέδριον ἐκεῖνο δὲν εἶχεν ὡς ἄμεσον σκοπὸν νὰ ἐπιληφθῇ σπουδαίων ζητημάτων καὶ λύσῃ αὐτά, εἶχε σκοπὸν κύριον νὰ γνωρίσῃ καὶ καταστήσῃ φανερὰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐνεργείας τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὃν ἐκπροσωπεῖ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καταστήσῃ δὲ γνωστὰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, σχηματίσῃ κέντρον ἑνότητος καὶ ἐνεργείας πρὸς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος.

Τὸ ζήτημα δὲ τοῦτο ὑπέβαλον εἰς τὸ συνέδριον τῶν συλλόγων εὐπαίδευτοί τινες καὶ φιλελεύθεροι κύριοι ὑπὸ φιλοπατρίας ἐμπνεόμενοι καὶ θέλοντες γενικωτέραν τινὰ καὶ ὑψηλοτέραν νὰ παράσχωσι τῷ λαῷ μόρφωσιν. Πλὴν δὲ μάλιστα τῆς προτάσεως ταύτης δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ καλὸς μου φίλος Κ. Νικόλαος Λεβίδης, ὅστις καὶ πρὸ τῆς συγκροτήσεως τοῦ συνεδρίου ἐπραγματεύθη διὰ τοῦ τύπου περὶ αὐτῆς. Οὗτος λοιπὸν εἶναι ὁ φυσικὸς τῆς προτάσεως ταύτης προστάτης καὶ αὐτὸς ἠδύνατο βεβαίως νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὴν μετὰ τῆς δεούσης θερμότητος. Ἀλλ' ἐγὼ μελετήσας τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν γνώσει τῆς παιδευτικῆς ἡμῶν καταστάσεως, δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω καθ' ὅλα μετὰ τοῦ εἰσηγητοῦ κυρίου Λεβίδου. Παραδέχομαι μὲν ὅτι ἡ πρότασις εἶναι σπουδαία, ὅτι τὸ μάθημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀναγκαῖον, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὸν κύκλον τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον τὰ πράγματα αὐτῆς ἔχουσι παρ' ἡμῖν ἐν τοιαύτῃ οἰκτρᾷ καταστάσει. Καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι ἀποκλειομένου τοῦ μαθήματος τούτου ἀπὸ τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως, στεροῦμεν τὸν λαὸν πάσης ἐν γένει πολιτικῆς ἀνατροφῆς, ἀναγκαίας, ἵνα ὁδηγῇ αὐτὸν εἰς τὴν μετ' ἐκπιμήσεως ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ δικαιωμάτων, δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτὸ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ὧν οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ τὸ κατανοήσωσιν. Ἐπιτρέψατέ μοι λοιπὸν, κύριοι, νὰ ἐκφράσω ὡς οἷόν τε βραχέως τὴν γνώμην μου καὶ τοὺς λόγους τῆς διαφωνίας μου. Παρακαλῶ δὲ ἄλλοι εὐπαίδευτοι συνάδελφοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ ἐναντίον, ἵνα ἐκ τῆς εὐρείας συζητήσεως δυνηθῇ ὁ ἡμέτερος σύλλογος νὰ ἐξενέγκῃ σοφὴν καὶ ἐπιστημονικὴν κρίσιν.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ διατυπώσω τὴν γνώμην μου, δικαῖον τὸ μάθημα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ δημοτικὰ ἡμῶν σχολεῖα, νομίζω καλὸν νὰ ἐκθέσω κατὰ πρῶτον, τί προτίθεται τὸ μάθημα τοῦτο καὶ τί σκοπεῖ ἡ εἰσαγωγὴ αὐτοῦ εἰς τὸν κύκλον τοῦ διδακτικοῦ προγράμματος.

Ἡ διδασκαλία τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου εἶναι χρήσιμος· εἶναι βεβαίως ὠφέλιμον νὰ μάθῃ ὁ πᾶς ἐν τοῖς σχολείοις, πρὶν ἢ ἐξέλθῃ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπιδοθῇ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι τότε ὁ πολίτης ἐκπληροῖ τὰ πολιτικά του καθήκοντα καλῶς καὶ ἐξασκεῖ τὰ δικαιώματά του σωφρόνως ὅταν διδαχθῇ αὐτά; Τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος, ὡς ἐν πολλοῖς σφάλλεται καὶ προσκόπτει, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς αὐτοῦ δικαιώμασι, καὶ ὅτι εὐκόλως ὁ τοιοῦτος παρασύρεται καὶ ἀπατᾶται ὑπὸ τοῦ τυχόντος δημαγωγοῦ καὶ κόλακος; Ὁ μὴ διδαχθεὶς τέλος τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ πολίτου δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὸν ἄρχοντα τὸν ἐπιδιώκοντα τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον ἀπὸ τοῦ ἐργαζομένου πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος.

Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν ἐκπαίδευσις, ὡς οὖσα σπουδὴ τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει καὶ τοῦ πολίτου κατὰ μέρος εἶναι ἀναγκαία παντὶ ἀνθρώπῳ. Εἶναι δὲ ἡ πολιτικὴ ἐκπαίδευσις στενότατα συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἠθικῆς· ὡς δηλαδὴ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διδάξωμεν τοὺς παῖδας τὰς ἠθικὰς ἀρετάς, δι' ὧν δυνήσονται οὗτοί ποτε νὰ γείνωσιν ἐνάρετοι ἄνθρωποι καὶ καλοὶ χριστιανοί, οὕτω καὶ τὰς πολιτικὰς ἐκείνας γνώσεις, αἵτινες διδάσκουσαι τοὺς παῖδας τὰς πολιτικὰς ἀρετάς, καθιστῶσι τοὺς ἀνθρώπους χρηστοὺς πολίτας φιλοπάτριδας, ἐνδιαφερομένους εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος. Ἔπειτα αἱ ὑγιεῖς πολιτικαὶ καὶ ἰδιωτικαὶ ἀρχαὶ ἔχουσι τὴν πηγὴν αὐτῶν καὶ βάσιν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ εἶναι ὡς ἀκτῖνες ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κύκλου ἐκπεμπόμεναι.

Διὰ ταῦτα ἡ πολιτικὴ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ ἀπησχόλησε τοὺς πολιτικοὺς καὶ παιδαγωγοὺς ὅλων τῶν αἰώνων, ἰδίως δὲ ὁ τελευταῖος αἰὼν εἶδε πολοὺς σοφοὺς σπουδαίως περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματευθέντας. Αἱ καταχρήσεις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἡ καταπάτησις τῶν ἱερῶν τοῦ λαοῦ δικαιωμάτων ὑπὸ αἰσχρῶν κολάκων καὶ δημαγωγῶν ἠνάγκασαν πολλοὺς ἀφοσιωμένους εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἰδίας κατὰ μέρος πατρίδος νὰ μεριμνήσωσι καὶ ἐργασθῶσι περὶ τούτου.

«tout pouvoir, λέγει ὁ Λαμαρτῖνος, a des salaires»

φρασις ἐκρύβη ὑπ' αὐτὴν, διότι . . . . διότι τῷ ἐδάνεισα ἑκατὸν φράγκα . . . Κλεομένη! πλησιάζω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν μισήσω· εἶνε ὁ δαίμων πάσης μου ἡδονῆς, ὅρις συρίζας εἰς τὸ οὖς μου τὴν ἀνησυχίαν . . . . ἀλλ' ἐξέλθωμεν τέλος πάντων διότι ὁ ἥλιος δὲν εὗρεν ἀκόμη τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ του, ἡ δὲ ὡραία ἡμέρα παρέρχεται . . . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ. (μειδιῶν)

Καὶ τὰ χείλη ἀπομακρύνονται . . . . .

ΣΚΗΝΗ Β'.

(Σκηνογραφία ἡ αὐτὴ) οἱ αὐτοὶ καὶ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ἔρχομαι ἐκ Πατησίων, Κύριοι . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Ἀλλὰ κάθησον πρῶτον, σὲ παρακαλῶ, καὶ δεύτερον πραύνθητι, ἔπειτα δὲ διατί μᾶς ἀναγγέλλεις ὅτι ἔρχεσαι ἐκ Πατησίων τόσον τραγικῶς, ὡς ἕλλην ἠθοποιὸς ἀπελπις . . . . . ἐπὶ σκηνῆς;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Διότι τοῦτο εἶνε εἷς λόγος νὰ μεταβῆτε ὑμεῖς ἐκεῖ· δὲν ὑπάρχει πλέον τὸ ἐμπόδιον . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Ἐξηγήθητι, Ἀλέξανδρε, τὸ ὕφος σου ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἀτμοσφαίραν τῆς Ἀγγλίας, εἶνε συννεφῶδες . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Θέλετε λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῶ; καλά· εὐχαριστῶ τὴν συγκυρίαν ἥτις με κάμνει νὰ σᾶς εὕρω καὶ τοὺς δύω συγχρόνως· μὲ ἀπηλλάξατε τοῦ κόπου νὰ ἐκδώσω τὸ αὐτὸ ἐλεγεῖον εἰς δύω ἐκδόσεις· ἀκούσατέ με· ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς παρίσταται κωμῳδία τις τῆς ὁποίας αἱ σκηνογραφίαι στήνονται δαπάναις μου· ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς μὲ ἀποφεύγετε, μὲ περιφρονεῖτε, μὲ ἀτενίζετε μ' ἓν βλέμμα τόσον ἀλλόκοτον, ὁσάκις ἐννοεῖται, σᾶς ἐπέλθῃ ἡ ἰδιοτροπία νά μοι ρίψητε ἓν ψυχίον βλέμματος· ὥστε κατ' ἀρχὰς μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα μήπως διέρρηξα τὸ μετὰ τῆς τιμῆς συμβόλαιόν μου, μήπως ἐνεκόλαψα ἐπὶ τοῦ μετώπου μου τοῦ αἴσχους τὸ ἐπιτύμβιον σαβανώσας ὑπὸ τὴν παγερὰν του πλάκα τὴν συνείδησίν μου νεκράν . . . ἀλλὰ κύριοι βολιδοσκοπῶν τὰ κύματα τῆς ψυχῆς μου οὐδένα εὑρίσκω τύφεως ὕφαλον, οὐδεμίαν ἀνευρίσκω αἰτίαν νὰ μὲ τύπτῃ ἡ συνείδησίς μου καὶ νὰ ἐρυθριᾷ τὸ πρόσωπόν μου· σήμερον λοιπὸν ἔρχομαι νὰ σᾶς ζητήσω τὸν λόγον τῆς διαγωγῆς σας καὶ σᾶς λέγω: Κύριοι, ἠδύνασθε νὰ μή με προσλάβητε ἐν τῇ φιλίᾳ σας, ἤσθε ἐν τῷ δικαιώματί σας· ἀλλ' ἅπαξ προσλαβόντες με, δὲν δικαιοῦσθε νά μοι κλείσητε τὴν θύραν αὐτῆς ἀδικαιολογήτως· δύναταί τις νὰ μὴ προσκαλέσῃ ξένον τινὰ εἰς τὸν οἶκόν του· ἀλλὰ τὸν προσεκάλεσε; δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ἐκδιώξῃ ἂν μὴ καταφωράσῃ αὐτὸν κλέπτοντα . . τὴν περιουσίαν του ἢ τὴν τιμήν του. Κύριοι, ἐπὶ τίνι με κατηγορεῖτε; . . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Πραύνθητι, Ἀλέξανδρε, μικροῦ δεῖν μετέβαλλες εἰς πυριτιδοποιεῖον ἐκρηγνύμενον τὴν καρδίαν σου . . . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ἐν ᾗ σεῖς ἐρρίψατε τὸν σπινθῆρα . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Ἀλέξανδρε, θὰ ἦμαι εἰλικρινής· ἐνθυμεῖσαι ὅτε πρὸ μηνὸς μοὶ ἐδάνεισας . . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Δὲν βλέπω τὶ σχέσιν . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

. . Ἑκατὸν φράγκα, ἕκτοτε δὲν δύναμαι νὰ σὲ ἴδω χωρὶς ν' ἀναμνησθῶ ὅτι σοὶ εἶμαι ὀφειλέτης, ὅτι ἔχεις τὸ δικαίωμα δι' ἑκάστου βλέμματός σου σιωπηλῶς πλὴν καὶ εὐγλώττως νά μοι τὰ ἀπαιτῇς . . . . Ἐπὶ τῆς μορφῆς σου μίαν μόνην ἀναγινώσκω ἔκφρασιν: ἑκατὸν φράγκα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὡραῖα! τοῦτο μόνον; ἐγωϊσμὸς φορῶν τὴν Σκωτικὴν ἀναξυρίδα τῆς κουφότητος· σὺ δὲ Ἀρίσταρχε, τοὐλάχιστον σὺ δέν μοι ὀφείλεις . . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Ἐγὼ συνεστελλόμην νὰ σὲ ζητῶ, νὰ ἔρχωμαι συχνὰ μετὰ σοῦ, ἐκ φόβου μήπως ὑποθέσῃς ὅτι πράττω τοῦτο ὅπως κάθηται παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν σου, ἀφηγούμενός σοι, δίκην γραϊδίου νωθοῦ ὡς παραμύθιον τὴν ὀφειλήν σου ἢ ὡς κώδων κρεμάμενος ὑπὲρ τὴν κεφαλήν σου καὶ ἠχῶν φλυάρως τὴν μικρὰν χάριν . . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὡραῖα! ἐδῶ εἶνε ἡ κουφότης ἐνδεδυμένη τὴν φαινομηρίδα τοῦ ἐγωϊσμοῦ . . . . . Λοιπὸν, κύριοι, μοὶ χρεωστεῖτε καὶ οἱ δύω ἑνὸς μηνὸς φιλίαν, ὀφείλετε δὲ πρὸς ἀλλήλους ἑνὸς μηνὸς ψυχρότητα, περιφρόνησιν, μῖσος . . .

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Τί ἐννοεῖς;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ἰδοὺ τὶ ἐννοῶ. Τὰ ἑκατὸν φράγκα τὰ ὁποῖα ἐδάνεισα τῷ Κλεομένει μὴ ἔχων πρόχειρα, καθ' ἣν στιγμὴν μοὶ τὰ ἐζήτει, τὰ ἐδανείσθην παρὰ σοῦ· ὥστε σὺ ὀφείλεις νὰ μισῇς αὐτὸν καὶ ὄχι ἐμὲ διότι τῷ ἔκαμες μικρὰν χάριν, αὐτὸς δὲ ὀφείλει νὰ μισῇ σὲ καὶ ὄχι ἐμὲ διότι τὴν ἔλαβε· εὐεργέτης καὶ εὐεργετηθεὶς ὑπῆρξαν δύω μυλόπετραι ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔπεσον ἐγὼ καὶ κατετεταμαχίσθην· ὑπῆρξαν δύω σιαγόνες τίγρεως ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων πεσὼν ἐσπαράχθην· καλὰ λοιπόν! κύριοι, ἐξοφλῶ καὶ ἀπὸ τὸν δανειστὴν καὶ ἀπὸ τὸν ὀφειλέτην· σὺ, ἰδοὺ ποῦ ὀφείλεις τὴν ὀφειλήν σου, καὶ σὺ, ἰδοὺ πόθεν θὰ λάβῃς τὰ ἑκατὸν φράγκα σου. Ἀποστρέφεσο λοιπὸν, Κλεομένη τὸν δανειστήν σου; Ἐξδελύττεσο λοιπὸν, Ἀρίσταρχε τὸν ὀφειλέτην σου; χάριτι θείᾳ! ὁ δανειστὴς εὗρεν ἐπάξιον ὀφειλέτην, εὗρεν ἑκάτερος τὸν ἄνθρωπόν του· θέσατε τὸ μῖσος σας εἰς ἀμίλλαν· μετρήσατε τὴν βδελυγμίαν σας

«A jeter aux flatteurs,qui sont à ses genoux
«et les flatteurs populaires»
« sont les plus lâches de tous».

ἤτοι πᾶσα ἐξουσία ἔχει φιλοδωρήματα νὰ ῥίπτῃ εἰς τοὺς κόλακας τοὺς ἑρποντας ἐνώπιον αὐτῆς, ἀλλ' οἱ δημαγωγοὶ οἱ κολακεύοντες τὸν λαὸν εἶναι οἱ πάντων τῶν κολάκων ἀκολαστότεροι. Ὁ διάσημος παιδαγωγὸς Γιράρδος, ὁ μέγας οὗτος τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως προστάτης, δὲν ἐδίστασεν ἀπὸ τῶν τελευταίων ἔτι ἡμερῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅπου οὐδεὶς ἐσκέπτετο περὶ τῆς πολιτικῆς παιδεύσεως τοῦ λαοῦ, αὐτὸς πρῶτος νὰ συστήσῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ λαοῦ διαπαιδαγώγησιν καὶ ἐξάρῃ τὴν δύναμιν καὶ ὠφέλειαν αὐτῆς. Ἡ πολιτικὴ παίδευσις, λέγει, εἶναι ἡ ἰσχὺς τῶν φιλελευθέρων ἐθνῶν· ἐὰν ἀναπτύσσει τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, παράγει αὐτὰ ἐκ τοῦ δικαίου καὶ ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου καὶ μέλους τῆς κοινωνίας.»

Οὕτω λοιπὸν, Κύριοι, ἡ πολιτικὴ παίδευσις εἶναι σπουδὴ τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Διαφέρει δὲ ἡ γνῶσις αὐτῆς παντὶ ἀνθρώπῳ κἂν οὗτος τυγχάνῃ ὢν πολίτης δημοκρατικοῦ, ἢ ὀλιγαρχικοῦ ἢ μοναρχικοῦ πολιτεύματος. Καὶ τί ἄλλο σπουδαιότερον ὄφελος ἔν τινι κράτει, ἢ νὰ γινώσκωσι πάντες οἱ πολῖται τὰ δικαιώματα αὐτῶν καὶ καθήκοντα; Ὅστις γνωρίζει τὴν ἀξίαν ἑνὸς ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον κέκτηται, οὗτος μόνος δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ αὐτὸ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων νὰ τὸ στερεισθῶσιν ἢ νὰ τοῦ τὸ ἀφαιρέσωσι. Λαὸς μὴ γινώσκων τὸ πολίτευμά του εἶναι ἀνάξιος ἐλευθερίας, οὐδὲ δύναται νὰ ἐννοήσῃ ποῖον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐλευθερία. Φωνάζομεν καθ' ἑκάστην καὶ ἀξιωματικῶς ἀποφαινόμεθα, ὅτι ἕκαστος λαὸς εἶναι ἄξιος τῆς τύχης του· οὐδὲν τούτου δύναται νὰ ἦναι ψευδέστερον, ἄν μὴ ὁ λαὸς οὗτος παιδευθῇ πρότερον καὶ πολιτικῶς, ὥστε αἱ ἀποφάσεις του νὰ προέρχωνται ἐκ τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων ἐπιγνώσεως. Παιδεύσατε πρότερον τὸν λαὸν ὡς δεῖ, καὶ τότε ἡ τύχη αὐτοῦ θὰ ἦναι καλή. Ὁ Ἐλβετικὸς λαὸς καὶ ὁ τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὄντες καὶ πολιτικῶς ἀνατεθραμμένοι, κεῖνται ἀναντίρρητος ἀπόδειξις τῶν λεγομένων μοι. Vox populi, vox Dei, ἀληθεύει μόνον περὶ λαοῦ πεπαιδευμένου, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἰσότης δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων, ἐν ᾧ ὑπάρχει πολιτικὴ ἀγωγὴ πασῶν τῶν τάξεων αὐτοῦ. Ἐπικαλούμεθα πολλάκις τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον ἐπιχείρημα τῶν ζητούντων νὰ διοικήσωσι τὸν λαόν. Καὶ ὅμως τίνα ἀξίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ κοινὴ γνώμη λαοῦ ἄνευ παιδείας καὶ ἀγωγῆς. Πόθεν δὲ προέρχεται τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο γεγονὸς, ὅτι ὅσον ἀναπτύσσεται ὁ λαὸς, τόσον εὐαριθμότεραι γίνονται αἱ φυλακαὶ καὶ τὰ δεσμωτήρια; Πόθεν ἄλλοθεν, εἰμὴ διότι διαπλάττουσα ἡ ἐκπαίδευσις τὸν ἄνθρωπον καθίστησιν αὐτῷ γνωστὰ τὰ δικαιώματά του, τὰ καθήκοντά του καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του; Ποσάκις πολλοὶ ἐψηφορίσαμεν πρὸς ἀλλήλους, ὅταν ἡ ἐκτελεστικὴ ἢ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ὑποπίπτῃ εἰς καταχρήσεις, ὅτι ἐσμὲν ἀνάξιοι συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Καὶ ἐφροντίσαμέν ποτε οἱ μεμψιμοιροῦντες νὰ διδάξωμεν τὸν λαὸν τοῦτον τὰς ἀναγκαίας γνώσεις, ἵνα δύνηται νὰ δικαρίνῃ τὸν ἀδόλως ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐργαζόμενον ἀπὸ τοῦ ἰδιοτελοῦς ἀνθρωπαρίου, ὅστις ὡς δήμαρχος, ὡς βουλευτὴς, ἢ ὡς ὑπουργὸς πιέζει αὐτόν, ὑβρίζει καὶ τὸ χείριστον πάντων διαφθείρει;

Κατατάσσομαι λοιπὸν ὑπὲρ τῶν φρονούντων, ὅτι πρέπει ὁ λαὸς νὰ λάβῃ πολιτικήν τινα ἐκπαίδευσιν καὶ ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ αὐτὴν ἐκ τῆς ἀνωτάτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὄχι ὡ; αὐτὸ ἔχει σήμερον, ἀλλὰ σχολείου πλήρους περιέχοντος ἑξαετῆ φοίτησιν καὶ κύκλον μαθημάτων ἱκανὸν νὰ μορφώσῃ τὸν παῖδα διανοητικῶς, ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς καὶ διὰ τῆς χορηγήσεως ἐκείνων τῶν πρακτικῶν γνώσεων, ὅσαι θὰ τῷ ἦναι ἀναγκαῖαι εἰς τὸν βίον. Μέχρις οὗ ὅμως διοργανωθῶσι τὰ δημοτικὰ ἡμῶν σχολεῖα, ὡς δεῖ, πρέπει τὸ μάθημα τοῦτο νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ θεωρηθῇ ὑποχρεωτικὸν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῶν. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ διδάσκηται τὸ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον ἐν ἐκτάσει, οὐδὲ θεωρητικῶς, ἀλλὰ συντόμως, κεφαλαιωδῶς καὶ κατὰ τρόπον καταληπτὸν εἰς τοὺς παῖδας. Βραχυτάτη δηλαδὴ ἔκθεσις τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀνθρώπου, ἤτοι ὡς μέλους τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, ὡς πολίτου, ἤτοι ὡς μέλους μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐθνικότητος, ὡς μέλους τῆς οἰκογενείας, ἤτις ἐστὶν ἡ κρηπὶς καὶ βάσις τῆς πόλεως, εἶναι, λέγω, ἱκανὴ νὰ μορφώσῃ ἠθικὸς καὶ πολιτικῶς τὸν παῖδα. Σύντομος δέ τις ἔπειτα ἔκθεσις τῆς διανοητικῆς μηχανῆς, ἐξήγησις τοῦ συντάγματος καταληπτὴ καὶ μετὰ τρόπου πρακτικοῦ, δύναται νὰ ἦναι ὡς πολιτικὴ ἀγωγὴ προσήκουσα εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας. Ὡς τελευταῖον ἄρθρον τοῦ συντάγματος τοῦ διέποντος τὴν χώραν εἶναι καταγεγραμμένον, ὅτι ἡ τήρησις αὐτοῦ ἀνατίθεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τίνα σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ συμβουλὴ αὕτη, ἂν ὁ λαὸς πρότερον δὲν γνωρίσῃ τὸ πολίτευμά του, τὰ δικαιώματά του καὶ τὰ καθήκοντά του; Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ συμφέροντος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πολιτεύματος ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἡ πολιτικὴ ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσις.

Ἐὰν δὲ ἐπιτρέπηταί μοι νὰ εἰσέλθω εἰς τὰ καθέκαστα, νομίζω, ὅτι κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον δυνάμεθα νὰ διδάξωμεν τὸ μάθημα τοῦτο εἰς τοὺς παῖδας. Ὡς βάσις πρέπει νὰ λαμβάνηται τὸ χωρίον, ἢ ἡ μικρὰ κοινότης, νὰ ἐπεκτείνηται εἰς τὴν κωμόπολιν, τὴν ἕδραν τοῦ δήμου, εἶτα εἰς τὴν πόλιν, τὴν ἕδραν τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ καὶ εἶτα εἰς τὸ κράτος ἐν γένει. Πρέπει δηλαδὴ τὸ παιδίον νὰ γνωρίζῃ περὶ τοῦ παρέδρου, τοῦ ἀγροφύλακος, τοῦ εἰσπράκτορος, τοῦ ἐφημερίου, τοῦ δημοδιδασκάλου. Περὶ τοῦ δημάρχου, τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου, τοῦ δασοφύλακος καὶ δασονόμου· περὶ τοῦ ἐπάρχου, τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, τοῦ ταμίου, τοῦ εἰρηνοδίκου, τοῦ ἐφόρου, τοῦ τελώνου. Περὶ τοῦ νομάρχου τοῦ δικαστοῦ, τοῦ ἐπισκόπου, τῆς ἱερᾶς συνόδου, τοῦ ὑπουργοῦ, τοῦ βασιλέως. Πρέπει τὸ παιδίον νὰ μάθῃ τὸν σκοπὸν, τὸν ὀργανισμὸν, τὰ δημόσια γραφεῖα, τὴν διοίκησιν, τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων του, τὸν διορισμὸν τῶν ἀρχόντων, τὰς ἀνάγκας των τὰ ἔργα τῶν πολιτῶν. Εἶτα πρέπει νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὸ πολίτευμα τῆς χώρας, τὴν διοίκησιν καὶ τοὺς κυριωτέρους τελωνειακοὺς καὶ φορολογικοὺς νόμους. Οὕτω πως λοιπὸν διδασκόμενον τὸ μάθημα τοῦτο εἶναι ὡς πρακτική τις διδασκαλία τοῦ πολίτου καὶ δύναται καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κρισιν νὰ διαμορφώσῃ. Ὡς βοηθητικὰ δὲ μαθήματα πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν ἔρχονται ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία, ἐὰν αὗται διδάσκωνται, λαμβανομένης ὡς ἀφετηρίας τοῦ χωρίου καὶ ἐπεκτείνωνται εὐρυνομένου τοῦ κύκλου. Ὁ διδάσκαλος ὅμως ὁ διδάσκων τὸ μάθημα τοῦτο πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸ πολίτευμα τῆς χώρας καὶ νὰ μὴ προσδεύῃ ἀντιθέτους πολιτικὰς ἀρχάς, Μόνος ὁ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα καὶ τὸ πολίτευμα τῆς χώρας, μόνος οὗτος δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν τούτων ἀγάπην εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὁ φατριασμὸς καὶ ἡ πολιτικὴ ἀδιαφορία εἶναι σκόπελοι ἐπικίνδυνοι παραλύοντες τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸ φιλόνομον τοῦ πολίτου.

Παιδαγωγοὶ δέ τινες καὶ περ φρονοῦντες ἀναγκαῖον τὸ μάθημα τοῦτο, συμβουλεύουσιν ὅμως νὰ μὴ διδάσκηται αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἠνωμένον μετὰ τῆς ἱστορίας. Οὕτω δέ πως ἤκουσα καὶ ἐγὼ αὐτὸ διδασκόμενον ἔν τισι σχολείοις τῆς Ἐλβετίας. Ὑποστηρίζουσι δὲ τὴν γνώμην αὐτῶν ταύτην διὰ τῶν ἑξῆς. Αἱ γνῶσεις, λέγουσι, τῆς ἠθικῆς, αἵτινες εἶναι ἡ βάσις τῆς πολιτικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ γνώσεις τινὲς τῆς καθόλου πολιτικῆς ἐμπεριέχονται ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ὁ διδάσκαλος οὐδὲν ἔχει ἄλλο νὰ πράξῃ, ἢ νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ ἀπογυμνώσῃ τὰς γνώσεις αὐτὰς ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ διδαξῃ αὐτὰς κεχωρισμένας. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς διδασκαλίας, προσεπιτέρουσι, θέλει ἐναποτυπώσει εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν μαθητῶν ἀνεξαλείπτους τὰς ἀναγκαίας πολιτικὰς γνώσεις. Ἵνα δὲ καταστήσω φανερωτέραν τὴν γνώμην ταύτην, φέρε λάβωμεν τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐλβετικῆς ἱστορίας ἀπαντῶσαν στρατηγίαν τοῦ Ὀργετόριγγος. Ὁ διδάσκαλος ὁμιλῶν περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν χρόνων ἐκείνων δύναται συντόμως νὰ ἀναπτύξῃ τὰ διάφορα εἴδη τῆς πολιτείας. Ἡ πολιτεία, δύναται νὰ εἴπῃ τις, τῶν χρόνων ἐκείνων παρὰ τοῖς Ἐλβετοῖς ἦτο μικτὴ, διότι ἡ ἀρχὴ διενέμετο μεταξὺ τῶν ἱερέων, τῶν ἐνιαυσίων ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ συνερχομένου ἐν γενικῇ συνελεύσει. Βλέπομεν δὲ ὅτι ἕκτοτε αἱ κανονικαὶ καὶ νόμιμοι ἐξουσίαι τοῦ ἔθνους ἠδύναντο νὰ παράττωνται ὑπ' ἀνθρώπων ἰσχυρῶν καὶ φιλοδόξων, οἵτινες, ὡς ὁ Ὀργετόριγξ, ἐγίνοντο ἀρχηγοὶ φατρίας. Μανθάνομεν λοιπὸν ἐκ τοῦ πρώτου τούτου μαθήματος τῆς ἱστορίας νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν καὶ μοναρχικῶν πολιτευμάτων, διότι ὁ νόμος ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ τοῦ διὰ πυρὸς θανάτου νὰ ἀποδέχῃ τις εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ὀργετόριγξ περιεκυκλώθη ὑπὸ ἀνθρώπων συνδεδεμένων μετ' αὐτοῦ εἴτε λόγῳ χρέους, εἴτε λόγῳ καλλιεργείας τῶν κτημάτων διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν. Ὑπῆρχε λοιπὸν τότε εἶδός τι φεουδαλισμοῦ, διότι ἦσαν ἄνθρωποι συνδεδεμένοι μετ' ἄλλων διὰ τῶν δεσμῶν τῆς δωρεᾶς καὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἀλλ' ἂν πρόκειται, Κύριοι, τὸ μάθημα τοῦτο νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, ἐγὼ δὲν παραδέχομαι τὸν τρόπον τοῦτον τῆς διὰ τῆς ἱστορίας διδασκαλίας, διότι καὶ δύσκολος εἶναι καὶ πολύπλοκος καὶ δυσδιάκριτος. Καλλιον ἤθελεν εἶναι, ἂν διδάσκηται καθ' ἑαυτὸ, χρόνου ὑπάρχοντος πρὸς τοῦτο, καὶ ἂν συνταχθῇ ἐγχειρίδιον ἴδιον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω διδακτέας ὕλης. Πρέπει δὲ αὐτὸ νὰ ἦναι συνταταγμένον οὐχὶ ξηρῶς καὶ διὰ τρόπου κατηχητικοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὴν Σωκρατικὴν μέθοδον, τὴν καὶ ἄλλως μαιευτικὴν λεγομένην, δι' ἧς ὁ μαθητὴς βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ὁδηγούμενος καὶ οὗτως εἰπεῖν χειραγωγούμενος ὑπ' αὐτοῦ, φθάνει εἰς τὴν προτεινομένην λύσιν τοῦ ὑποβαλλομένου ζητήματος. Κατὰ τοῦτον καὶ κατὰ τρόπον διηγηματικὸν συνετάχθησαν τὰ πλεῖστα τῶν τοιούτων πονημάτων, ὡς τὸ τοῦ Bornet, τοῦ Schmidt τοῦ Monnard τοῦ Gauthey καὶ τὸ τοῦ Ἀλεξίου Bourqui συγγραφέντος χάριν τῶν Φριβουργικῶν σχολείων.

Ταῦτά εἰσιν, ὅσα ἔχω νὰ εἴπω περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τὰ ὁποῖα, δότε μοι τὴν ἄδειαν νὰ συγκεφαλαιώσω ἐν τέλει τῆς αὐτοσχεδίου μου ταύτης πραγματείας.

Τάσσομαι τῇ γνώμῃ τῶν παιδαγωγῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες φρονοῦσιν, ὅτι πρέπει νὰ διδάσκωμεν τοὺς παῖδας τὰς οὐσιώδεις ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ὅπως ὅμως ἔχουσι τὰ δημοτικὰ ἡμῶν σχολεῖα, ἢ ἐν αὐτοῖς διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου εἶναι παντελῶς ἀδύνατος καὶ οὐδένα καρπὸν λόγου ἄξιον δύναται νὰ ἀποφέρῃ. Μέχρις οὗ δὲ διοργανωθῶσι τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὡς ἡ ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ καὶ αἱ ἀνάγκαι τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν ἐπιβάλουσι, φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν μέσην μόνον ἐκπαίδευσιν. Μέχρι δὲ τῆς ἐντελοῦς διοργανώσεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, ὅπερ κεῖται ἔτι ἐν μακρῷ μέλλοντι, ἂς εἰσαχθῇ τὸ μάθημα τοῦτο εἰς τὰ διδασκαλεῖα, ὅπως οἱ μέλλοντες δημοδιδάσκαλοι καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ διδάξωσί ποτε τοὺς μαθητάς των. Πρέπει δὲ νὰ διδάσκηται αὐτὸ οὐχὶ ἡνωμένον μετὰ τῆς ἱστορίας, ἀλλ' αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ συνοπτικῶς, καταληπτῶς καὶ εὐμεθόδως. Θεωρῶ δὲ πρὸς τούτοις ἀναγκαῖον νὰ συνταχθῇ ὑπ' ἀνδρὸς ἐγκρατοῦς τοῦ δικαίου καὶ παιδαγωγικοῦ ἐγχειριδίου σύντομον κατὰ μέθοδον ἀναλυτικὴν, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς βοήθημα εἰς τοὺς μαθητάς. Τοιοῦτο εἶναι ἡ γνώμη μου, καὶ ἀν ταύτην ἀσπασθῇ ὁ σύλλογος, ἂς ὑποβάλῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐπιτροπείαν, τὴν ἐπιφορτισθεῖσαν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐντεταλμένων ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τῶν συλλόγων.

Καταπαύων δὲ τὸν λόγον, συγχωρήσατέ μοι, φίλοι συνάδελφοι, νὰ εἴπω, ὅπως μὴ σπεύδωμεν εἰς τὰς βελτιώσεις· ὡς ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ἐπιχειρήσεσιν, οὕτω καὶ ἐν ταῖς κοιναῖς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς σκέψεως καὶ φρονήσεως τὸ σπεῦδε βραδέως. Ὡς ἔλαβον ἄλλοτε τὴν τιμὴν νὰ εἴπω ἐνώπιον ἡμῶν, οὕτω καὶ σήμερον ἐπαναλαμβάνω νὰ μὴ ποιῶμεν ἅλματα. Ἡ διοργάνωσις καὶ τακτοποίησις τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως δὲν εἶναι ἔργον μιᾶς ἡμέρας· ἂς μὴ ἐπιζητῶμεν νὰ ἴδωμεν πάσας τὰς βελτιώσεις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, διότι τότε θὰ γίνωμεν αἰτία νὰ μὴ ἴδωσι τὴν ἡμέραν αὐτὴν οὐδὲ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ βίος τῶν ἐθνῶν εἶναι μακρὸς, οὐδὲ πρέπει νὰ παραβάλλωμεν αὐτὸν πρὸς τὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτε Κάρολος ὁ μέγας ῥίπτων τὰ μῆλα εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Saint — Galle ἐδοκίμαζε παίζων τὴν προσοχὴν καὶ πειθαρχίαν αὐτῶν, λεληθότως πως κατέβαλλεν ὁ φιλόμουσος ἐκεῖνος ἡγεμὼν τὰ θεμέλια τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ· πόσοι δὲ αἰῶνες παρῆλθον ἔκτοτε, ἵνα φθάσῃ ἐκεῖ ἡ δημοτικὴ παίδευσις εἰς ὃν βαθμὸν εὑρίσκεται σήμερον; Ἂς μὴ προτρέχωμεν τοῦ ἔθνους· οἱ σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἐκπροσωποῦσιν οὐχὶ ἑαυτοὺς, ἀλλὰ τὸ ἔθνος, ἐν ᾧ ζῶσιν· εἶναι οὗτοι ὡς ἠὼς ὑποφώσκουσα ἀλλ' ὀπίσω ἔρχεται ἡ ἀνατολὴ τοῦ Ἡλίου, ἡ μέλλουσα νὰ φωτίσῃ. Μὴ σπεύδετε, ἀναμορφωταὶ, διότι τὸ ἔθνος δὲν σᾶς ἐννοεῖ, οὐδὲ δύναται νὰ σᾶς παρακολουθήσῃ. Ἂς βαδίζωμεν πάντοτε πρὸς τὰ πρόσω, ἀλλὰ βραδέως, ἵνα δύνανται καὶ οἱ παῖδες νὰ μᾶς παρακολουθῶσιν.

Κατεπειγούσης μερίμνης ἄξιον εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ μόρφωσις διδασκάλων ἱκανῶν πρὸς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον, ἀλλὰ μετὰ ταύτης ἀναποσπάστως συνδέεται καὶ ἡ ἀνέγερσις διδακτηρίων κατὰ τὰς ἀνάγκας, ἃς ἀντιπροσωπεύει σήμερον τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς τῆς Εὐρώπης. Εἶναι γελοῖον νὰ φιλοσοφῶμεν περὶ τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως, ἐν ᾧ οἱ δυστυχεῖς ἡμῶν παῖδες κυλίονται ἐν τῇ πνιγηρᾷ καὶ δυσώδει ἐκείνῃ καταβόθρᾳ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, τῇ καλουμένῃ σχολεῖον δημοτικόν! καὶ ὅμως, φίλοι συνάδελφοι, εἶναι τοῦτο ἀνάκτορον παραβαλλόμενον πρὸς τὰς ἀχυρῶνας καὶ φάτνας, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς δημοτικὰ σχολεῖα εἰς τοὺς περισσοτέρους δήμους τῆς Ἑλλάδος. Ἂς γίνωμεν πρακτικώτεροι τρεπόμενοι ἐπὶ τὰ ἔργα μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς θεωρίας. Μόνον διὰ τοῦ πρακτικοῦ νοὸς καὶ τῆς ἐφαρμογῆς συμβαδιζούσης καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαπλάσεως θὰ κληροδοτήσωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ὀλοβιώτερον τὸ μέλλον τῆς πατρίδος. Ἐὰν ἡμεῖς στερεοὺς καταβάλωμεν τοὺς θεμελίους, οἱ παῖδες ἡμῶν εὐχερέστερον θὰ ἐποικοδομήσωσι, θὰ δυνηθῶσι δὲ νὰ ψαλλωσιν ὥς ποτε οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν τὸ περιλίθινον ἐκεῖνο « ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῷ κάρρονες »

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΦΛΑΟΥΒΕΡΤ

(Gustave Flaubert)

Ἐκ πολλοῦ χρόνου οὐδεὶς τῶν ἐν Γαλλίᾳ συγγραφέων μετέστη εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἐφ' οὗ τὰφῳ νὰ κατατεθῶσιν ἀπειροπληθεῖς στέφανοι ἀκραιφνοῦς συμπαθείας, ὡς ἐπὶ τῇ σορῷ τοῦ Γουστάυου Φλαούβερτ, ὅστις ἐναγχος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν Γαλλίᾳ. Οἱ στέφανοι οὗτοι ἀναμφισβητήτως ἀνῆκον μᾶλλον τῷ προσώπῳ τοῦ ποιητοῦ, ἢ τοῖς ἀριγνώτοις μυθιστορήμασιν αὐτοῦ, οἷα τὰ Madame Bovary, Salammbô καὶ Edukation sentimentale. Ὁ Φλάουβερτ ψυχῇ τε καὶ σώματι ἐτάσσετο εἰς ἄλλην φυλήν, ἢ οἱ νῦν ἐκπροσωποῦντες τὰς μυθογραφίας, ἐν αἷς ἐζετάζεται ὁ ἠθικὸς ἢ ἀνηθικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἦτο ἄνθρωπος κωνὸς [1]) δὲν ἦτο ἐγκωμιαστὴς τοῦ θεοῦ τῆς ἡμέρας, δὲν ἦτο μέλος τῆς γενεᾶς ἐκείνης τῶν συγγραφέων, οἵτινες τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μετὰ συμπαθείας διαφωτίζουσι καὶ τελευταῖον ὑποκρίνονται· (ἱστοροῦσι δηλ. τὰ περὶ ἑαυτῶν, ἀλλὰ δὲν θέλουσι νὰ εἴπωσιν ὅτι ἐννοοῦσιν ἑαυτούς). Ἀκμαῖος τὴν ὄψιν, εὔθυμος καὶ ὑπερβλέποντας εὐτράπελος καὶ ὅμως κατ' οὐσίαν συνεσταλμένος τὴν φύσιν, ἐνίοτε καὶ ὑπὸ παροδικῆς μελαγχολίας κατεχόμενος, διήνυσε τὴν ἀκμαιοτέραν ἡλικίαν ὡς τὸ πλεῖστον ἐν τῇ γενεθλίῳ πατρίδι Croisset παρὰ τὴν Ρουάνην (κειμένην ἐν τῷ νομῷ τοῦ κάτω Σηκουάνα) πόρρω τῶν ἐπιδείξεων ἐπιδιωκόντων Παρισίων, ἔνθα ἡ φωτογραφία τοῦ γραμματολογικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ ἀπέλεπεν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς αἰσθητικῆς. Ἦτο πράγματι ὁ μόνος τῶν ἐπιφανῶν συγγραφέων, ὁ μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἐπὶ τῶν παραθύρων τῆς ἐκθέσεως παράταξιν τῶν προτόντων τῆς διανοίας, ἅ τε τὴν φωτογραφίαν βδελυσσόμενος. Τὴν ἐφημερίδα «Bourgeois» ἀπεροπιαζέτο ὡς τι τῶν δεινῶν, ὑπολαμβάνων αὐτὴν ἐγκληματικὴν ὡς διαφθείρουσαν τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ, διὸ λάβρος ἀντεπεξήρχετο ἐπ' αὐτήν. Ἡ δὲ πυρετώδης δημιουργία, ἣν προῆγον εἰς φῶς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰς οὓς πρώτιστα καταλέγεται ὁ Αἰμίλιος Ζυλᾶ, ἐγένετο παντελῶς ξένη τῷ Φλάουβερτ, καθάπερ καὶ ἡ πρὸς ἀργυροφορίαν ἀπληστία αὐτῶν. Ἐντεῦθεν οὐδέποτ' ἔγνω τὰ μυθογραφήματα αὐτοῦ νὰ χρωματίσῃ δραματικῶς καὶ νὰ ἐμφανίσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ὁ Φλάουβερτ, ὡς δὴ γνωστόν, ἦτο πραγματικὸς καὶ οὐχὶ σπανίως διέπρεπε μᾶλιστα ὡς ἀριστοτέχνης τῶν νῦν ὑλιστῶν. Ἡ Madame Bovary εἶναι τὸ ἀντίστροφον τῆς Mlle de Maupin, ἔργου τοῦ Θεοφίλου Γωτιέ. Πρὸς τούτοις ἐξυμνῶν τὸ ἰδεῶδες καταγελᾷ «τὸ πραγματικόν» ὡς σφαῖραν τοῦ εὐτελοῦς Bourgeois. Καὶ ἀποκαλύπτει μὲν ἐν τῇ Madame Bovary τὴν κακίαν, ἀλλὰ τοῦτο πράττει ἕνεκα τῆς ἠθικῆς ἐπιδράσεως.

1) Τῇ δουλίνᾳ, ὡς χαριέντως λέγουσι καὶ οἱ Γερμανοί Fein utzendmensch, τοὐτέστι 12 ἀναλογοῦσιν εἰς ἕνα.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ, ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Ἔλεος, ἔλεος, Ἀλέξανδρε . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Πῶς; τολμᾶτε λοιπὸν ἀκόμη ν' ἀτενίζητε ἀλλήλους; πῶς; ἀκόμη, Ἀρίσταρχε, δὲν μετέβαλες τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀφειλέτου σου εἰς κῶλωνα καὶ τὴν φωνήν του εἰς κωδωνοκρουσίαν; πῶς; Κλεομένη, ἀκόμη δὲν μετέβαλες τὸν δανειστήν σου, ὡς πρὸ ὀλίγου ἐμέ, εἰς ἀριθμὸν, ὡς κατάδικον τοῦ κατέργου; ἑκατὸν φράγκα . . . . δὲν πρέπει ταῦτα νὰ εἰσέλθωσιν ἐν τῷ θυλακίῳ σου, Ἀρίσταρχε· ὁ μεμολυσμένος ὑποβάλλεται εἰς κάθαρσιν· τὰ ἀλιτήρια ταῦτα φράγκα πρέπει νὰ ἐξαγνισθῶσι· ἀφ' οὗ μᾶς ἐπότισαν τοσαύτην πικρίαν πρέπει νὰ τὰ ἐκδικηθῶμεν ἀποστάζοντες ἐξ αὐτῶν ὅσην πλείονα ἡδονήν· πρέπει νὰ τὰ καθαρίσωμεν τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος βαπτίζοντες αὐτὰ ἐντὸς ζύθου· ἰδοὺ λοιπὸν ἑκατὸν φράγκα· σοὶ τὰ δανείζω νὰ τὰ ἐξοδεύσῃς ἀντὶ ἐκείνων, ἅπερ σοι ὀφείλει ὁ Κλεομένης· θὰ γίνῃς ὀφειλέτης μου· θά μοι τὰ ἐπιστρέψῃς δὲ τότε μόνον ὅταν ἐγὼ σοι τὸ ἐπιτρέψω· καὶ οὕτω θὰ ἔχῃς ἕνα δανειστὴν καὶ ἕνα ὀφειλέτην· δυστυχία σου! ἔπεσες ἐν μέσῳ διζύγου πυρός.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Ὑψόνω λευκὴν σημαίαν· ἀνακωχὴν, εἰρήνην, καὶ ἄνευ ὅρων! . . . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ἄγωμεν εἰς τὸ Ζυθοπωλεῖον τοῦ Φίσερ νὰ τὴν ὑπογράψωμεν . . . .

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Καὶ νὰ θύσωμεν ἑκατόμβην ἐπινίκιον τῷ Τεύτονι Βάκχῳ, διὰ τὴν νίκην σου.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ.

Ὁ ἥλιος ἔδυσε· ἰδέτε τὴν μεγαλοπρέπειάν του· ἐὰν ὁ ἥλι

Ἐν τῷ Salammbô ὁμολογουμένως τρέπεται τὴν ὁδὸν τῆς ἀπροκαλύπτου ὠμότητος. Διὰ τί ὅμως ἐν τῇ εἰκόνι αὐτῇ τοῦ καρχηδονικοῦ κόσμου ἠθέλησε νὰ παρενείρῃ τὴν εὐπαθῆ ἠθικὴν τοῦ παρόντος αἰῶνος; Ἐμελέτησε τὰς καρχηδονικὰς ἀρχαιότητας ἐν Ἀφρικῇ ἐπὶ τόπου καὶ ἐντεῦθεν κατέστη ὁ συνάδελφος τοῦ Γερμανοῦ Ἔβερ, πράξαντος ταὐτὸ ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου. Ἐάν τις παραβάλῃ ἀμφοτέρους, παρατηρεῖ ὅτι τὰ σχήματα τοῦ Ἔβερ κεῖνται ἐγγύτερον ἅ τε μᾶλλον κεχωρισμένα, τοὐναντίον ἡ εἰκών, ἣν ἐξετύλιξεν ὁ Φλάουβερτ περὶ τῆς ἀγρίας Καρχηδόνος, ὅπου ἐμπορία καὶ ἱερατεῖον συνωθοῦνται, εἶναι μεγαλοπρεπεστέρα. Τὸ δ' ἔργον αὐτοῦ «ἡ Tentation de Saint Antoine» ἀντιπαρατίθεται ὑπὸ τῶν Γάλλων κριτικῶν πρὸς τὸν Φάουστ τοῦ Γκαῖτε, κρινόμενον πλειστάκις καὶ ὑπέρτερον. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τοῦ ἐνδεοῦς ἐρημίτου, ὅστις ἐν τῇ ἐρήμῳ ζῇ ἀπ' ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ σκέπει τὴν ἰδίαν σκήτην κατ' ἀγρίων θηρίων, καὶ ὁ τοῦ κλασικοῦ κόσμου μετὰ τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ καὶ τῆς καλλονῆς, ἥτις καταπλήσσει τὴν αἴσθησιν, μετέχει μεγαλείου. Καὶ ἐν τῇ νίκῃ, ἣν ὁ ἅγιος Ἀντώνιος ἤρατο κατὰ τῶν ἐθνικῶν τῶν γνωστῶν αὐτῶν μορμολυκείων ἐξυμνεῖ ὁ Φλαούβερτ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπην καὶ τὴν αὐταπάρνησιν ἄνευ σατυρικῆς δευτερευούσης αἰσθήσεως. Τούτου ἕνεκα ὁ συγγραφεὺς ἐνδείκνυται φυσιολόγος, οὔπω ὅμως ἀπεκδυθεὶς τὴν χλαῖναν τοῦ ἰδεολόγου. Μικρὸν πρὸ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου ἐπεβάλετο τῇ ὑστάτῃ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ νεωτάτου ἔργου, ὅπερ προσεχῶς μέλλει νὰ προαχθῇ εἰς φῶς καὶ ἐν ᾧ, ὡς καιροῦ παρεμπεσόντος παρετήρησε, προτίθεται νὰ παραστήσῃ τὴν πεῖρασιν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ὑπὸ νεωτερικὴν ἔποψιν. Ὡς σκηνικὸς ποιητὴς ἐξεταζόμενος ὁ Φλαούβερτ δὲν εὐημέρησε. Παντὶ σθένει πειραθεὶς ὅπως προσκτήσηται ὄνομα τοιούτου ποιητοῦ ἐπίστευεν, ὅτι διὰ τοῦ ποιήματος «Candidat» ἐφίκετο τοῦ τέρματος τῆς ἰδίας εὐχῆς. Ἀλλὰ τὸ ποίημα αὐτὸ τοσοῦτον ἀπέτυχεν, ὥστε οὐδεὶς τῶν φίλων αὐτοῦ ἀπετόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ λέξιν ἐπαινετικήν. Ἔκτοτε πλείονα αὐτογνωσίαν περὶ πολλοῦ ποιησάμενος ἀπέσχε τῶν δαφνῶν τῆς τραγικῆς Μούσης. Αἱ κατὰ συνθήκας ἀπαιτήσεις τῆς σκηνῆς ἀντέκειντο τῷ ἰδίῳ χαρακτῆρι. Καὶ ἐπειδὴ τὸ κοινὸν ἀπηξίου νὰ μεθαρμοσθῇ πρὸς τὴν μέθοδον αὐτοῦ, ἀπέστη νὰ καταστῇ συναίτιος καὶ νὰ ἐμβάλῃ διὰ τῆς βίας τὸ πραγματικὸν εἰς τὴν σκηνικὴν μορφήν. Ὁ Φλαούβερτ ἀποτελεῖ κρᾶμα ἰδεολογίας καὶ πραγματισμοῦ, οὐδὲν σύγγραμμα ἀπολιπών, διασαφοῦν τὴν θεωρίαν αὐτοῦ. Ἂν δὲ κίρνωμεν ἐκ τῆς θεωρητικῆς φλυαρίας τοῦ Αἰμιλίου Ζωλᾶ, οὐδὲν κέρδος θἀπηνέγκομεν καὶ ἐκ τῶν τοῦ Φλαούβερτ θεωριῶν. Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, ἡ πεῖρασίς του καὶ ἡ σκευοθήκη του ἀποτελεῖ τὸ ὅλον τῆς θεωρίας τοῦ Φλαούβερτ! Καὶ ὅμως ἐν Παρισίοις ἐπισφραγίζουσι τὸν λόγον, ὃν ὁ φίλος ἐκείνου κ. Monselet ἐξέφρασε κατὰ τὴν 9ην Μαΐου ἐν τῷ Événement ὑπὲρ αὐτοῦ «ὁστισδήποτε τυγχάνει ἐχθρὸς τοῦ Φλαούβερτ, ἂς ἐγερθῇ καὶ ἂς εἴπῃ τὸ ὄνομά του.» Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ πολυκλαύστου συγγραφέως, εἰς οὗ τὴν μνήμην ἀνθοβολοῦμεν τὰς βραχείας τάσδε βιογραφικὰς εἰδήσεις (ἃς ἐσταχυολογήσαμεν τὸ ἐνδόσιμον σχόντες ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ κ. Κορομηλᾶ ἀγγελθείσης τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς), ἥτις ἐτελέσθη ἐν Croisset παρῆσαν καὶ ἐκ Παρισίων παρὰ τοὺς λοιπούς καί τινες τῶν ἐγκρίτων ἐν Γαλλίᾳ συγγραφέων, οἷον ὁ Goncourt, Zola, Coppée, Burty, Claretie καὶ Daudet.

Ἐν Ναυπλίῳ Ἀπριλίῳ τελευτῶντι, 1880

Ν. ΠΕΤΡΗΣ.

—

ΑΡΤΕΣΙΑΝΑ ΦΡΕΑΤΑ

Ὀνομάζομεν ἀρτεσιανὰ φρέατα, ὁπὰς τεχνιτὰς καθέτους ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, διὰ τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα τὰ κείμενα εἰς βάθος τι ἀνυψοῦνται ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἰς ἀρκετὸν ὕψος μετὰ ταχύτητος.

Κατὰ τοὺς ἱστορικούς, τὸ ἄνοιγμα τῶν ἀρτεσιανῶν φρεάτων, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν Σινῶν, τοῦ παραδόξου καὶ μυστηριώδους αὐτοῦ λαοῦ, ὅστις ἐν κρυπτῷ καὶ τῇ σιωπῇ τῆς μονώσεώς του, ἔλαβε μέρος εἰς ἁπάσας τὰς μεγάλας ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος παρουσιάζουσι μέγαν ἀριθμὸν τοιούτων ἀρτεσιανῶν φρεάτων ἀνοιχθέντων διὰ τρυπάνων, ὥστε ἡ χρῆσις τοῦ καθετῆρος, ἀνέρχεται εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους· ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἔν τινι χωρίῳ μνημονεύει τῶν Ἀλεξανδριανῶν φρεάτων, ὧν τὸ βάθους ἦτο 80 περίπου μέτρων ἀναβρυόντων ποταμοὺς ὁλοκλήρους ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἴς τινα ἐπαρχίαν Οὐτὸγγκιαὸ καλουμένην ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τὰ 10000 τοιαῦτα.

Ἐν τινι συγγράμματι δημοσιευθέντι κατὰ τὸ 1691 ὑπὸ τοῦ Berardin Ramazini καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς, γίνεται μνεία τῶν μηχανημάτων, ἅτινα μετεχειρίζοντο οἱ Σῖναι πρὸς ἐξόρυξιν τοιούτων φρεάτων. Ῥαβδωτὸς σιδηροῦς κύλινδρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτίθετο βάρος τεσσάρων ἕως πέντε στατήρων, κρεμάμενος διὰ σχοινίων ἐπὶ ὁριζοντίου ἱστοῦ, ἀφίνετο νὰ πίπτῃ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν πυθμένα τοῦ φρέατος, ὡς ὕπερρος ἐντὸς ἰγδίου κατ' ἐξακολούθησιν ὡς εἰς τὰ κοινῶς ἐν χρήσει φουρνέλα. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐκαλεῖτο κριός.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀνωτέρων χρόνων εἰσήχθη τὸ σύστημα τοῦτο τῶν φρεάτων εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀρκτικὴν Ἰταλίαν, ἀκολούθως κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Γαλλίαν τὸν Δομήνικον Κασσίνην, νὰ εἰσαγάγῃ τὸ σύστημα αὐτὸ καὶ εἰς Γαλλίαν, οὐχ' ἧττον ἔκ τινων συγγραμμάτων ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντων ἀπεδείχθη ὅτι τὰ τοιαῦτα ἦσαν γνωστὰ ἐν Γαλλίᾳ πρὸ πολλοῦ.

Ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Παχέος κατὰ τὸ 1126, ἠνοίχθη τὸ πρῶτον ἀρτεσιανὸν φρέαρ ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου Βρούνου, πλησίον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαί. Ἡ πηγὴ αὕτη ἕως τὴν σήμερον σώζεται ἐξάγουσα ἀφθονότατον καὶ διαυγὲς ὕδωρ.

Μετὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρτεσιανῶν φρεάτων, ἑκατονταπλασιάσθη ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Προυσίᾳ, καὶ πλείσταις ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης· μάλιστα κατὰ τό 1818 ἡ ἑταιρία πρὸς ἐμψύχωσιν τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας, ὥρισε βραβεῖον μέγα εἰς τὸν κατασκευάσοντα τὰ τελειότερα ἐργαλεῖα πρὸς διάτρησιν τοῦ ἐδάφους.

Πρῶτοι οἱ Ericard de Tousi, καὶ Deuguzai διεκρίθησαν ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου. Κατὰ τὸ 1844 ὁ κ. Moulot διήγειρε τὴν περιέργειαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ κοινοῦ.

Εὔλογον κρίνομεν νὰ δώσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ ἀρτεσιανῶν φρεάτων τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτά.

Γεωλογικῶς ἐξεταζομένη ἡ γῆ εἶναι ἐσχηματισμένη ἐκ διαφόρων στιβάδων οἷον ἀμμώδους τιτανώδους, ἐκ συμπαγῶν πετρωμάτων ἐχόντων βαθέα χάσματα, δια τῶν ὁποίων δύναται νὰ διαβῇ τὸ ὕδωρ, καὶ ἀδιαβάτων στρωμάτων, οἷα τοῦ Γρανίτου, τῆς ἀργύλου, τοῦ πηλοῦ, τῆς κυμωλίας, ἢ ἄλλων συμπαγῶν πετρωμάτων ἄνευ σχισμάτων. Ἔστω λοιπὸν, διαβατόν τι στρῶμα, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται μεταξὺ ἀδιαβάτων· θέλει ἀπορροφᾶ συνεχῶς τὰ βροχερὰ ὕδατα τῆς γῆς καθ' ὅλην του τὴν περίμετρον, καὶ θέλει πληρωθῇ μεταξὺ τῶν δύο ἀδιαβάτων μέχρι τινος ὕψους. Φέρε λάβωμεν καὶ παράδειγμα· τὰ δύο ὄρη Λυκαβητοῦ καὶ Λατομείου, καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς ἀμφότερα ταῦτα, εὑρίσκονται τοιαῦτα στρώματα, ἢ καὶ εἰς ἓν μόνον, τὰ στρώματα ταῦτα δυνατὸν νὰ κατέρχωνται μέχρι τῶν προπόδων τῶν ὀρέων καὶ πέραν· κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ ὕδωρ.

Ἐὰν τώρα τρυπήσωμεν τὸ ἔδαφος διά τινος ὀργάνου, ὥστε νὰ διέλθῃ καὶ τοῦ συμπαγοῦς στρώματος, πάραυτα τὸ ὕδωρ μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ τρυπανίου, θέλει ἐκπηδήσει μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀναλόγως τοῦ ὕψους τῆς κυρίας δεξαμενῆς, συμφώνως μὲ τὸν νόμον τῶν συγκοινονούντων ἀγγείων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τριβῆς τοῦ ὕδατος, ἕως οὗ φθάσει εἰς τὴν ὀπὴν, τὸ ὕδωρ δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὸ κανονικὸν ὕψος, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον.

Ἡ μεγαλοπρεπὴς πηγὴ τῆς Γρενέλης ἡ ἀναπηδοῦσα ὑπορρέει πρὸς τὰς πύλας τῶν Παρισίων, διατρέχουσα ἑξήκοντα τετραγωνικῶν λευγῶν ἔκτασιν. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἀναχωροῦσιν εἰς Λάγγρας, καὶ ἀκολουθοῦσι τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βαρ-σοὺρ-Σαὶν τοῦ Λουζινίου τῆς Τρωάδος τῆς Νογιὰν-σουρ-Σαὶν, τῆς Προβένσης.

Ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ πλέον ἀπὸ τοῦ φρέατος τῆς Γρενέλλης ἀνερρίπτοντο μέγισται ποσότητες χαλικίων προερχομένων ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν τοίχων αὐτοῦ. Ἐντὸς 24 ὡρῶν ἐξάγει 4,500,000 λίτρας ὕδατος, τοῦ ὁποίου ἡ θερμοκρασία ὑψοῦται εἰς 27° τὸ δὲ ὕψος αὐτοῦ εἰς 96 πόδας ὑπὲρ τὸ ἔδαφος.

Ὡσαύτως καὶ τὸ ἀνοιγόμενον φρέαρ εἰς τὰ ἀρχαῖα λατομεῖα τοῦ Πασὺ πλησίον τῶν Παρισίων παρουσιάζει γιγαντιαίας διαστάσεις, καὶ ἐλπίζεται ἡ αὐτὴ ἐξαγωγὴ τοῦ ὕδατος, οἷα καὶ ἐκ τοῦ τῆς Γρανέλλης· τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἤρχισεν ὁ Σάξων μηχανικὸς Kind· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγεται ἡ ὀπὴ ὁμοιάζει μὲ ἑλκιστῆρα (tire-bouchon). Ἐν γένει τὴν σήμερον πρὸς κατασκευὴν ἀρτεσιανῶν φρεάτων μεταχειρίζοντα τὸ συνεχὲς σωληνοειδὲς τρυπάνιον· δηλαδὴ ἀφοῦ ἐντελῶς βυθισθῇ τὸ πρῶτον, διὰ κοχλίου ἐφαρμόζουσι τὸ δεύτερον, καὶ πάλιν τὸ τρίτον, ἕως οὗ διὰ τοῦ σωληνοειδοῦς καθετῆρος ἀναβιβασθῇ ὕδωρ, καὶ τότε ἐξάγεται πάλιν κατὰ τμήματα τὸ τρυπάνιον. Γεωλογικῶς ἐξεταζόμενον τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος γέμει τοιούτων καταλλήλων στρωμάτων πρὸς εὕρεσιν Ἀρτεσιανῶν φρεάτων· ἀλλὰ κύριος οἶδε πότε θὰ ἐφαρμοσθῶσιν καὶ ἐν Ἑλλάδι τὰ τοιαῦτα φρέατα, τὰ ὁποῖα εἶναι χρησιμώτατα καὶ οἰκονομικώτατα δι' ἕκαστον γαιοκτήμονα.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ. ΚΟΚΟΛΗΣ.

—

ELLE.

Mes vers, volez vers elle ainsi qú un papillon,
Chantez pour elle ainsi qú un rossignol farouche;
Car elle est le parfum, car elle est le rayon;
L' ètoile est dans les yeux, et la fleur sur la bouche

François Coppé

ΕΚΕΙΝΗ.

Πεταχθῆτε πρὸς ἐκείνην, στίχοι μου, ὡς χρυσαλλὶς,
Δι' ἐκείνην κελαδῆτε ὡς ἀηδὼν ἀηδὼν·
Εἶναι τ' ἄρωμα ἐκείνη, εἶν' ἐκείνη ἡ ἀκτὶς
Εἶναι τ' ἄνθος εἰς τὸ στόμα, τ' ἄστρον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν.

Γ. Χ.

—

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡ. ΙΑΣΕΜΙΔΟΥ.